

ASTIGARRAGA 2009

28. aldizkaria, 2009ko uztailaren 10a

AURKIBIDEA

Historia

* Astigarraga orain 50 urte	6
* Orígenes de la sidra	12
* Haurra galdu zeneko harria	44

Herrikoiak

* Herria iruditan: "XXI. mendeko azpiegitura..."	3
* Herritarron hitza: Kultur motak 40-50...(1)	5
* Martin "zaharra"ren oroimenez	14
* Enrike Lujanbio, Apeztegiko prailea	18
* Merindad de Sangüesa	22
* Sukaldariak berriemaleari	42
* "Txoni" joan zaigu	49
* Urteko herri bizitzaz	50

Natura

* 30.000? Bai, noski!	4
* Piparrak-guindillas	15
* Baserria krisian	20
* Historias de "alta velocidad"	30

Biografiak

* Hitzak biltzen zituen gizona	34
--------------------------------	----

Elkartek

* Astiko, herriko merkatarien elkarte	10
* Jolastera, kalera !!!	29
* Gure Izarra elkarte (3)	32
* Puntako pilotari gazteak	40
* Elkartrukea: bi herri, bi nazio	46

Kultura

* Idoia Lizeaga, bitxigintzan	16
* JAIK 2009	25
* Soldadu sobietar baten historia	36
* Sagardoterapia, terapia zaharra	41
* "Guti" atabalaria gogoan	47
* Aldapeko sagarraren musika partitura	48

Argitaratzailea ASTIGAR Elkarte

Aldizkariaren koordinatze eta erredakzio lantaldea

ANA Jimenez, ANTTON Arka, KIZKITZA Galarza,
LUZIA Alberro, MIEL JOXE Astarbe eta ROXARITO Zabalegi

* Kolaboratzaileak

Antxon Agirre Sorondo, Isabel Almandoz, Ramon Santxex, Nekane Izagirre,
Jakoba Errekondo, Jon Garmendia, Gaizka Irigoien, Jose Mª Plazaola, Juantxo Zuaznabar,
Arantxa Arzamendi, Garbiñe San Miguel, Xabier Urdangarin eta Josu Tellabide

Babesle eta Laguntzaileak

UDALA, KUTXA, ARGÍ Elektragailuak, CEYMA eta TXIMELA.

* Lege gordailua SS- 400 / 82*
Inprimategia: ANTZA

“XXI. mendeko azpiegitura...”

**“eta XVI. mendeko
baserria...”**

Pastain argazkiak

30.000? Bai, noski!

Hilabete luzez atzera egin behar da. Zubietan biltzen den Gipuzkoako Errausketaren Aurkako Herri Plataformen Koordinakundeko bilera batera. Errausketaren kontrako borroka honetan, beste borroka askotan bezala, errazena hitzez egiten da. Hitz horiekin zer esan behar den erabaki behar da, baina horrekin ez da nahikoa. Benetako pausoa ekimenak aurkeztean datza, eta hari horretatik tiraka iritsi zitzaigun Herritar Ekimen Legegilea.

Hondakinen kudeaketa arloan hutsune legal nabarmena dago. Lege baten faltan, administrazio bakoitzak bere erara antolatzen du zaborren bilketa. Alde horretatik, Koordinakundetik Euskal Autonomia Erkidegorako ikuspegi homogeneo bat bultzatu nahi da. Errausketa guztiz alde batera utzi eta benetako arazoari helden diona, gaikako bilketa intentsiboen bidezko hondakinen murrizketa bultzatzen duena.

Beste alde bate-tik, guztiz ezinbestekoa zen proposamena herritarren babesaz baliatuaz aurkeztea, aldarrikapen honen funtsa izanik. Ideia horietatik abiatuz, hilabete luzez lanean aritu ostean lortu zen Lege Proposamena: Hondakinei Buruzko Euskal Legea. Tramite guztiak gairiditu ostean, beharrezkoak ziren 30.000 sinadurak lortzea bakarrik faltan.

Jende aldetik, esan beharra dago Koordinakundearen aurrikuspenak bete direla. Sinadura bakoitzak denbora behar du datuak behar bezala idatziz izateko, eta kontuan izanda ez dagoela alderdi politikoen botere mediatiko eta ekonomikorik, pozgarria izan da jendea ilaretan sinatzeko zain ikustea. Bestalde, batez ere azken hilabetetan gure eskualde-

tik haratagoko herrietatik jaso den laguntza ere aipatzekoa da. Oro har, lan nekeza izan dela esan liteke, baina jendearengan izan den oihartzuna eta herritarren konpromisoa ikusita, balio handikoa.

Astigarraga aldean bilketa Sagardo garaia probestuaz egin da batez ere: alde bate-tik, larunbat arratsalde eta igande eguerditan, Barandiaran Plazan jarritako mahaletan; bestetik, herriko hainbat dendetan jarritako koadernotxoetan; eta azkenik, garrantzi handiena izan duena ziurrenik, herritarrek ia etxez etxe egindako lana. Beste maila batean, eskualdeko herrietara ere mugitu da Koordinakundeko jendea, eta baita Gipuzkoatik barna, beste probintzietara ere iritsiaz. 30.000 sinadura biltzea ez da nolanahiko lana.

Kanpaina honen inguruan hainbat hitzaldi eta ekimen antolatu dira, eta horietako bi Astigarragan izan genituen apirila amaierako arratsalde batean: lehendabizikoan Añorgako Cementos Rezola enpresaren "errauskailu" funtzionamendua ikusi ahal izan zen; bigarrean, berriz, Atez ateko bilketa sistema izan zen hizpide, Usurbilgo Udaleko datu berrienak aztergai izan zirelarik. Hemen ere herritarren erantzuna apartekoa: Astigarragako Udaletxeko batzar-gela beteta, beste behin.

Amaitzeko, pare bat datu. Astigarragan 40 koadernotxotik gora bete dira azken ia sei hilabete hauetan. Koadernotxo bakoitzean 51 sinadura. 2.000 sinaduratik gora. Astigarragako herritarrei esker. Ez da gutxi.

**Lortuko dugu.
Astigarraga Bizirik**

30.000
sinadura hondakinen euskal legearen alde
firmas para una ley vasca de residuos

ERRAUSKETARIK EZ!
ALTERNATIBAK
MARTXAN JARRI!

manifestazioa
apirilaren 4an, arratsaldeko 6tan
Boulevardetik. Donostia

Errausketaren Aurkako Herri Plataformen Koordinakundea
Coordinadora de plataformas contra la incineración

Herritarron hitza

ASTIGARRAGAKO KULTUR MOTAK 40-50eko HAMARKADETAN (1)

Askotan pentsatzen degu, kultura jakintsuak bakarrik erabiltzen dutela, baina hori ez da horrela. Kulturak mota edo adar asko ditu eta gaur adierazten saiatuko naiz, batez ere gerra ondorengo bi edo hiru hamarkadetan Astigarragan nola mugitzen ziren herritarrak.

ESKOLAK

Udaletxean zegoen ikastetxea, eta talde desberdinek osatzen zuten:

Txikiak, "Beheko Eskolan", neska mutilak alkarrekin eta irakasle batekin. Haundienak: "Goiko Eskolan". Mutilak mutilekin, eta neskak neskekin, bakoitzak bere irakasle bakarrekin. Goiko Eskolan, bost urteren aldeko bai neska eta bai mutil egoten ziren gela bakoitzean. Haundienak, aurreko aldean esertzen ziren, eta gaztetxoak atzeko aldean.

Gaueko eskolak: egunekoetatik aparte, ilunabarrean ere ikasketak ematen ziren, toki berean noski. Hau, lehen mailako ikasketak bukatu eta gehixeago ikasi nahi zutenentzat.

Astigarragako Udaletxeko Eskola zaharra

Garai hartan, Ergobian ere sortu zen Eskola partikular bat, ordaindu beharrekoa, lehen perratokia izan zen lekuan. Hura itxi zenean, beste ikastetxe bat eraiki zen Lete Enea-ko etxe atzean. Ikasketak erderaz bakarrik ematen ziren.

Beste eskola bat ere bazen, gaur Kultur Etxea dagoen tokian, urte askotan monja kongregazio bat izan zen eta beraiek ere irakasten zuten. Galtzaur inguruko jendeak badaki honen berri, eta ez ikasketak bakarrik, zenbait egunetan, gabonak edo udaberri inguruan, antzerkiak ere antolatzen zituzten hango ikasleekin.

Orduan, zinea ere izaten zen igandetan, lehen aipatu dugun konbentu horretan eta gero, apaiz etxeko azpi horretan, Antonino Alberro makinista zelarik. Zinea, parrokiaren babesean egiten zen.

Berriro Ergobiako ikastetxe horri buruz esan behar dugu 1967. urtean hasi zela ikasketak euskeraz eta erderaz ematen. Zerbait bazen garai hartan, baina denon artean erabaki zen ikastetxe horri, gora aldera puska bat erantsi eta Ikastola berri bat euskeraz bakarrik ikasteko eraikitzea. Horrela egin zen eta 1969. urtean, gaur Astigarragan daukagun Ikastola honi hasiera eman zitzaion. Horretarako diru laguntza jasotzeko 500 pta-ko "bono" batzuek zabaldu ziren eta esan beharra dago oso erantzun ona izan zutela. Orduan ez bait zegoen subentziorik gauza horietarako.

ANDONI ARZALLUS

ASTIGARRAGA ORAIN 50 URTE

GARBIÑE SAN MIGEL

Gaur egun ia bost mila bizilagun
ditu Astigarragak eta horietatik asko
gazteak edo azken urteetan
herrira bizitzera etorritakoak dira.

Garai bateko herria, Astigarraga, ezezaguna da eurentzat eta orduko hainbat argibide, ohitura eta eguneroko bizitza nolakoa zen zertxobait erakusteko 60 urte inguru dituzten lau astigarragatar bildu ditugu orain 50 urteko kontuez solas egiteko.

Xalba Irigoien, Begoña Izagirre, Jose Mari Garmendia eta Maria Luisa Alberro bildu genituen Murgia parkeko ingurune lasaian eta hantxe elkarrizketa bizia eta nostalgikoa eratu zuten.

Lagun bakoitzari atal edo bizitzako eremu batez galde egin genion, baina guztiek hartu zuten erantzun guztietan parte... Denen artean osatutako argazkia doakizue segidan.

Ezker eskuin:
Joxe M^a, Maria Luisa, Begoña, Xalba

.- Nola gogoratzen duzue Eskola garaia?

Xalba Irigoyen: "Primeran gogoratzen dut nola ikasten genuen mutilak gaur egun udaletxea dagoen eraikuntzaren lehen pisuan eta neskak goran. Maisuen izenak ere gogoan ditut. Orduko hezkuntza gogorra zen, makilari lotutakoa... Maisuari gaizki iruditzen zitzaion zerbait eginez gero, etxera bero-bero eginda joango zinen. Diktadura garaia zen eta eskola barruan ere diktadura zen nagusi.

Gogoratzen dut ia egunero abesten genuen kantua "por la patria y el rey" amaitzen zela eta guk "por la pata del buey" esaten genuela, baina maisuak entzunez gero a ze kaskarrekoak hartzen genituen. Ikasi... dena memoriz eta doinuen bidez batipat, bai erreka edo mendien izenak, bai "multiplikazio taulak edo historia sagrada".

Denek gogoratzen dituzte urte haietan amerikanoak emandako laguntzak, esne hautsa ekartzen zuten eta eskolan banatzen zieten, baita gazta ere, eta asteen behin denak duxatzera eramaten zituzten.

"Orduko hezkuntza gogorra zen, makilari lotutakoa...
Maisuari gaizki iruditzen zitzaion
zerbait eginez gero, etxera bero-bero
eginda joango zinen."

.- Eta festak, nolakoak ziren orain 50 urteko jaiak?

Begoña Izagirre: "Nik gogoratzen dut lehen neska koadrila izan ginela tabernatan sartzen... Mutilekin batera sartzen ginen freska-garri bat edatera, ez baikenuen edateko ohiturarik, baina amari ez zitzaion batere gustatu eta hasarrea izan genuen... Aitak aldiz zer egin genuen esandakoan onartu egin zigun eta ordutik aurrera tabernetan sartu ahal izan nintzen.

Festak batipat goiko plazan izaten ziren, ttunttuna eta guzti baina neri benetan gustatzen zitzaidan kalejira, Astigarragatik Ergobiraino joaten ginen gauez, eta goizaldeko ordu bata laurden gutxiagotan amaitzen zen."

Kalejiraz gain zein musika klase jotzen zen plazan galdetu diegu. Antonio Matxin, pasodobleak eta horrelakoak erantzun dituzte aho batez.... Donostiako Musika banda ere etortzen zen, soinu-joleak.... Urte batean "Los Xey" etorri omen ziren markesanezko aurrealdera eta kontzertu mundiala izan omen zen.

Festez hitz egiten hasita denek gogoratu dute aspaldian desagertutako Patxi taberna... Orainsu itxi den "Lizeaga ferreteria" zegoen leku berean omen zegoen, tximini goxoa zuela gogoratu dute eta denek bapatean han idatzita zegoena errepikatu dute "Bildu, poztu eta berotu".

San Roke eguneko erromeria, oilasko jokua, zinta jokua...oso gogoan dituzte, baita urte batean egindako danborrada ere. Donostiatik etorri ziren danborra jotzen erakustea.

Baina zerbait gogoan badute festak antolatzeke modua da... Orduan Astigarraga Donostiako auzo zen eta udaletxeak ez zuen dirurik ematen. Horregatik, festak antolatzeke etxez etxe ibiltzen ziren dirua biltzen. Jende guztiak laguntzen zuen, norberak ahal zuenarekin. Borondate handia zegoen eta pilota partidak ere antolatzen ziren dirua ateratzeko. Hori bai; festetako programak zentsura pasa behar izaten zuen eta gorria, zuria eta berdea ikusiz gero, arazoak izaten ziren.

.- Maria Luisa Alberro taldeko ergobitarra izanik, bere umetako Ergobia nolakoa zen galde diogu. Gaurkoa-rekin alderatuz, oso desberdina?

Maria Luisa Alberro: "Ni umea nintzenean hiru denda, mertzeria, harategia, arrandegia, lau ile-apaindegi eta estanku bat zeuden Ergobin. Eguna kalean igarotzen genuen, udan batipat, potoketan, harrapaketan, txingotan edo soka salton jolasten. Gehienetan neskak eta mutilak, denak elkarrekin.

Eskolan ere Ergobin neska-mutilak elkarrekin ibiltzen ginen, Maria andereñoarekin. Eta igerian Urumea ibaian ikasi genuen, Hernaniko papelera guztien apar artean, orduan inork ez bazuen gaixotasun potolorik hartu, inmunizatuta gaude... Eskailuk eta xapaburuak hartzea ere oso gustuko genuen".

Hau entzunda beste hirurak ere gogoratu dute nola ikasi zuten igerian Astigarragako errekan presa eginda, etxean galtza zaharrak hartu eta bainujantzi modura erabiliz... Eskailuk harrapatzen ere orduak sartutakoak dira.

"Hori bai; festetako programak zentsura pasa behar izaten zuen eta gorria, zuria eta berdea ikusiz gero, arazoak izaten ziren."

"Eguna kalean igarotzen genuen, udan batipat, potoketan, harrapaketan, txingotan edo soka salton jolasten."

.- Eta Azkenik igandeak nolakoak izaten ziren? Zer egiten zen? Litxarkeriak bazeuden? Hernani edo Donostiara joaten zineten? Nola?

Joxe Mari Garmendia: Igandetan zinea zegoen bostetan eta zazpiretan, bezperatara joan ez bazinen elizara, ezin zenuen zinera sartu, apaizak ez zuen uzten. Eta pelikulak bakeroenak gehienak, abenturazkoak eta beldurrezkoren bat ere bai. Hori bai; muxurik ez zen ikusten.

Goxokiak eta txikleak izaten genituen eta nik suertea nuen. Izeba Pilar ibiltzen zen xextoarekin goxokiak saltzen eta nik doan izaten nituen... lagunei partitzeko ere izaten nuen".

Denek burua astindu eta 10 zentimorekin 10 karamelo zituztela gogoratu dute eta paga hortxe ibiltzen omen zen. Pirulíak egiten zituen lan-
tegia Ergobin omen zegoen. Baina dirua beste modu batzuetara ere ateratzen zuten, mutilak akolito lana eginez apaizari lagunduz ezkontza eta bataioetan, edo bestela, bataioetan botatako dirua jasoz. Bataio onenetan familiartekoez diru asko botatzen omen zuten. Eta egun jakinetan San Jose, San Juan, San Inazio... txistulariak etxez etxe ibiltzen ziren, omenduei doinuak eskainiz.

Ondoko herrietara joan... Lehen urteetan Astigarragatik irten ere ez. Tranbia ezagutu zuten, baina denbora gutxi. Autobusa izan dute Hernanira edo Donostiara joateko garraiobide. Hernanira bereziki hamalau urtetik aurrera ikastera, futbolera eta, noski, Tilosetara dantza egitera.

Denek gogoratzen dute baserritarrak Donostiako merkatuetara joateko jartzen ziren autobus bereziak, otorrak jartzeko pisu bereziarekin.

.- Eta amaitzeko garai haietako zer botatzen duten faltan eta herria gaur nola ikusten duten galdetu diegu.

Denak bat datoz. "Orduan bizitza gogorra zen, gaur erosoago gaude, eta orduko kontuak gustora gogoratzen baditugu ere, orain hobeto bizi gara. Zerbait faltan botatzekotan jendearen borondatea, orduan denak geunden laguntzeko prest, gauzak elkarrekin egiten ziren eta ezer trukean izan gabe. Gaur materialistagoa da gizartea. Herria hazi egin da baina ondo hori bai, azkenaldian egiten ari diren azpiegitura erraldoiek (zementoa) gehitxo dirudite".

Ordubeteko solasaldiaren ostean, Astigarraga orain 50 urte nolakoa zen argitzeko mesedegarri izan bada, bejondeizuela!!! Guk gustoko ordubetea pasa genuen.

ESKERRIK ASKO GUZTIOI

ETA URTE ASKOTARAKO !!!

“Eta egun jakinetan
San Jose, San Juan,
San Inazio...
txistulariak
etxez etxe
ibiltzen ziren,
omenduei doinuak
eskainiz.”

“Zerbait faltan
botatzekotan
jendearen
borondatea,
orduan denak
geunden laguntzeko
prest, gauzak
elkarrekin egiten
ziren eta ezer
trukean
izan gabe.”

ASTIKO

Asociación de comerciantes de Astigarraga

Herri baten bizitzan, osagarri askoren artean, merkataletxe eta merkatarien jarduera nagusietariko bat da, zalantzarik gabe. Herria beraren ispilu eta proiektzioa baita merkatarien hauen eginkizuna. Beraz, merkataletxe txikiak sustatzea beharrezkoa da, herri baten nortasunean eta garapenean funtzio sozial, kultural eta ekonomiko garrantzitsua bete-tzen dutelako.

Izan ere, herritar, pertsona eta profesional hauek, herritar guztioi zuzendutako zerbitzuak eskaintzen dizkigute, beraien merkaletxeetako ateak zabaltzean, eta hori ez da gutxi. Gainera, eskatzen duenari bidezko entzuna eta erantzuna emanez beti. EUTSI HORRI !!!

-¿Por qué surge esta Asociación?

ASTIKO empezó a conformarse a mediados del año 2008. En principio no surge de manera habitual desde la necesidad de unión de los propios comerciantes, sino como una iniciativa propuesta por el ayuntamiento hacia los propios comercios, para después funcionar y constituirse de una manera autónoma e independiente. También es cierto, que la propia realidad socioeconómica del municipio y el impacto de las grandes superficies nos marcaron las pautas para empezar a andar.

-¿Cuáles son los objetivos de ASTIKO?

Fundamentalmente son cuatro los objetivos que nos guían en la Asociación:

- 1.- Darse a conocer en la localidad mediante la organización o colaboración en actividades que fomenten la participación y el disfrute de la gente del pueblo y, como consecuencia de ello, promover un acercamiento de la gente a los comercios.
- 2.- Conseguir una costumbre de "hábitos de consumo" en la localidad, ya que la nuestra es una actividad económica arraigada en el pueblo.
- 3.- Integrar la mayor cantidad posible de comercios dentro de la asociación para lograr una fuerza que nos permita "pelear" por nuestros intereses comunes.
- 4.- Favorecer el socializar espacios públicos y relaciones sociales cercanas entre los y las vecinas del pueblo.

-¿Cómo está organizada la asociación?

En estos momentos ASTIKO está integrada por 19 asociados que representan a otros tantos comercios del municipio, aunque esperamos que en

un futuro próximo este número se vea incrementado. Existe una junta directiva formada por cinco miembros: una presidenta, un secretario, un tesorero y dos vocales. De todas formas, nuestra intención es la de que todos los asociados tengan el mismo protagonismo y capacidad de decisión y participación dentro de la asociación.

-¿Qué comercios hay en la asociación?

Los comercios asociados ofrecemos amplios servicios de alimentación; atención a la salud; asesoría; material escolar; objetos de vestido, regalo y ocio, entre otras tantas. A su vez, en la prestación de nuestros servicios ofrecemos la disponibilidad inmediata de la mayor parte de los productos demandados por la ciudadanía.

-¿Cuáles son vuestras ideas de futuro?

Nuestro futuro pasa por consolidarnos como asociación y seguir trabajando por los intereses de los comerciantes para que exista un comercio estable y duradero en Astigarraga. Y nuestra misión es servir a las necesidades del vecindario y contribuir en el objetivo común de "hacer pueblo".

-¿Qué pedís y ofrecéis al pueblo?

Consideramos necesario tomar parte en los espacios y foros de diagnóstico, reflexión y debate, que se realizan en el pueblo, sobre las actividades socioeconómicas locales y la creación de equipamientos y servicios comunitarios. Todo ello, con el fin de promocionar la vida de los comercios y del pueblo.

Por nuestra parte, seguiremos esforzándonos por ofrecer y mejorar unos servicios de calidad a las personas que se acercan. Y que dentro de sus posibilidades, hagan uso del comercio local por su comodidad, cercanía y como una forma de impulso para crecer y desarrollar nuestro municipio.

ASTIKO elkarteko merkataletxeak

ASTIKO
Merkatarien Elkartea

ALICIA
Frutería

ANA
Salón de belleza

ANE
Optika

ANUSKA
Paper-denda

ARTOAENE
Harategia

ASTEASUINZARRA
Abokatuak

ASTIGARRAGA
Consultores

BEGOÑA
Estética

GNOMOS
Liburu-denda

KORO
Ile-apaindegia

LILURA
Estetika

MAMEN
Janari-denda

MAPFRE
Aseguruak

MERKE AZOKA
Multiprecio

OGIBERRI
Itziar

OGIBERRI
Rosa

PASTAIN
Argazkiak

RAFA GARAICOETXEA
Hartz klinika

YOSS
Ile-apaindegia

Orígenes de la sidra

Antxon AGUIRRE SORONDO

Se sabe que griegos y romanos apreciaban mucho un vino de manzana que los últimos llamaban *"vinum ex malis"*. Al margen de esto, queda la duda de si la sidra tal como hoy la conocemos -es decir, mosto de manzana fermentado- fue creación romana, como algunos autores sostienen.

También está por dilucidar hasta qué punto la *"sicera"*, condenada por el Antiguo Testamento como bebida embriagante de los hebreos, está emparentada con nuestra sidra. Ahora bien, si consideramos la sidra en un sentido genérico como *"licor de manzana"*, parece claro que podemos admitir tanto al *"vinum ex malis"* como a la *"sicera"* entre los antecedentes directos de la *sagardo*.

Esta idea de que fueron griegos y/o romanos quienes nos enseñaron las técnicas de producir sidra esta hoy en día superada, ya que se supone que ya en el 7.000 a.C. se efectuara una fermentación controlada de manzanas silvestres, posiblemente coincidiendo con la aparición de la alfarería, aunque ya antes usaban los odres para guardar los líquidos.

En un interesante trabajo sobre la alimentación de las poblaciones del norte de la península recientemente publicado en Munibe¹ nos habla del hallazgo de abundantes restos de manzanas silvestres en el Mesolítico (10.000 a 5.000 a.C.) y el Neolítico europeo, también en el Cantábrico, con manipulaciones y tratamientos de secado y tostado, que mejoraría su amargor y facilitarían su almacenamiento y un regular consumo y añaden los autores que no se puede *"descartar también que su consumo pudiera estar relacionado con producciones alcohólicas en sencillas versiones de sidra para las que se prensa esta amarga manzana silvestre"*.

Hay que pensar pues que lo lógico es que la sidra fuera ya conocida en nuestra zona muchos siglos antes de la llegada de los romanos.

Con el inicio de las fuentes documentales empezamos a movernos en un terreno más seguro. Según éstas, parece ser que Asturias y Euskal Herria fueron los lugares de la Península donde se inició la explotación masiva del manzano.

En la diplomática vasca, el primer documento referido al cultivo de manzanos que hemos localizado después de investigar en libros y archivos, data del año 871, y pertenece al Cartulario de San Millán de la Cogolla. Con esa fecha se hace una donación en cuyo asiento legal se dice: *"...in villa Stabelli, de illo fresnu usque Salone, cum terminos et pertenentia, et cum terris, vineis, ortos, linares, ferragines, pomamares, ad integritate..."*, que traducido del latín bajo medieval quiere decir: *"...en la villa de Estavillo, desde su fresno hasta Salone, con términos y pertenecidos y con tierras, viñas, huertas, linares, pastos, manzanales, en su totalidad 2..."*.

En el siglo XII, Aimeric Picaud habla de nuestra abundancia de manzanos, y el poema anónimo Fernán González, de mediados del siglo XIII, dice en una de sus estrofas: *"Fue dado por caballero don Lope el vizcaíno / bien rico en manzanas pobre de pan e vino3"*.

En la Edad Media el consumo de sidra en Europa fue marginal, a pesar de su producción fue habitual en los países bajo el imperio carolingio. Según el autor Flandrín⁴ en su *Historia de la Alimentación* fue en el siglo XII cuando experimenta una mayor difusión en el consumo de la sidra y apostilla este autor "sobre todo en la región vascogallega" y en otro capítulo dice textualmente⁵:

...de España y del País Vasco francés fue de donde llegó la buena sidra, fabricada sin agua, del zumo de variedades escogidas de manzanas cultivadas. Esta sidra no apareció hasta principios de los tiempos modernos en la Baja Normandía, desplazando al vino y sustituyendo las antiguas sidras de manzana o pera de mediocre calidad. La calidad es esta buena sidra no impedía prensar varias veces el orujo de las manzanas remojado el agua para obtener una "sidra sueva", al igual que se sacaba una "cerveza suave" del orujo de la cerveza y un "vino sueva" o "vino de garrote" del orujo de la uva. Por ejemplo, el inventario de defunción de Jacques Goupel, labrador normando, certificaba que, en enero de 1753, tenía en su casa medio tonel de buena sidra y un tonel y medio de sidra suave.

Sabemos que en la Edad Media la bebida dominante en Normandía y en Bretaña fue la sidra y que según Flandrín fue de nuestra zona de donde aprendieron a fabricarla de calidad.

De la fermentación del zumo de manzana obtenido previa combinación de distintas clases de manzanas amargas, dulces y ácidas surge la sidra, que ha sido la principal bebida de la dieta de los guipuzcoanos.

La actual área geográfica de la sidra en Euskal Herria abarca las provincias de Gipuzkoa, Bizkaia e Iparralde, norte de Alava y noroeste de Navarra (en los restantes núcleos predomina la tradición vinícola). La mayor existencia de manzanales se circunscribe a las zonas húmedas de clima Atlántico, más propicio para esta clase de fruta.

Si se me permite sacaré unas conclusiones finales de todo lo anterior:

1º Hay que admitir que la presencia de la sidra en nuestra zona es casi seguro fue anterior a la llegada de los romanos.

2º Que su extensión en Europa se produce en el siglo XII y tuvo mucho que ver la gran calidad de nuestra sidra, que fue copiada por pueblos con gran fama actual de países sidreros y nos referimos a Normandía y Bretaña.

Quiero terminar este pequeño trabajo con un texto que aportan los autores ya mencionados Flandrín y Montanari en su obra cuando dicen⁶:

A pesar de la extremada diversidad de sus culturas, todos los países del mundo adoptaron la Coca-Cola desde hace tiempo. Los fast-foods americanos, con Mac Donald's a la cabeza, están consiguiendo la misma expansión treinta años después. Todos los europeos consumen actualmente -en latas, frascos o tetrabrik- zumo de naranja o de pomelo, celebrando el culto a las vitaminas, en cumplimiento de las prescripciones de la dietética moderna. Zumos que, en muchos casos, también vienen de América.

Pero el culpable no es sólo el poderío del capitalismo americano: en Europa hay más pizzerías que fast-foods. En la gran mayoría de los países del continente se generalizó el pan blanco, incluso donde las condiciones naturales no son favorables al trigo candeal y donde en los siglos precedentes todas las clases sociales consumieron pan negro sin ningún reparo. En todos los países la ración de carne aumentó considerablemente y tiende a igualarse incluso en los países mediterráneos, más proclives hasta ahora a los productos vegetales.

También en todos se generalizó la primacía del café, incluso entre los británicos, tradicionalmente consumidores de té. La cerveza se consume cada vez más en países que tradicionalmente consumían vino, sidra o hidromiel. Lo mismo sucede con el vino en los países cerveceros, mientras que disminuye su consumo en los países vitícolas.

El porvenir es negro, y no solamente con nuestra sidra, también con el resto de lo que comemos, bebemos, incluso vestimos, o los elementos de diversión (piénsese en la presencia de la música y el cine americano, de los parques temáticos, etc.), pero a pesar de ello tenemos la obligación moral de seguir defendiendo nuestra cultura y la sidra es parte de ella.

(1) BARROSO BERMEJO, Rosa y otros. *Contribución al patrón alimenticio y de actividad de las poblaciones del norte de la península. Fuentenegro. Asturias. Munibe Antropología-Arkeología*. 59. 2008. p. 178.

(2) RUIZ DE LOIZAGA, Saturnino. *La Viña en el Occidente de Alava en la Alta Edad Media*. Burgos. 1988.

(3) AGUIRRE SORONDO, Antxon. *Sagardoa, la sidra (desde el árbol hasta el vaso)*. Colección Mono-Gráficas Michelena. Donostia. 1993.

(4) FLANDRIN, Jean-Louis y Máximo MONTANARI. *Historia de la Alimentación*. Ediciones Trea, S.L. Somonte-Cenero. Gijón (Asturias). 2004. p. 554.

(5) FLANDRIN, Jean-Louis y Máximo MONTANARI. Ob. Cit. p. 772-773.

(6) FLANDRIN, Jean-Louis y Máximo MONTANARI. Ob. Cit. p. 1067.

MARTIN "ZAHARRA"ren oroimenenez

Martin Agirre, Martin "ZAHARRA" esaten genion. Izen horrekin maite genuen. Eredu eta adibide izan da guztiontzat, konpromisoaren, hartu zuen herriarekiko, Astigarrarekiko, maitasun ordaingabearen eta Euskal Herriaren askatasunaren aldeko borroka nekaezinaren adibide.

Martin zer zen hitz gutxitan esateko abertzale handia zela esango genuke, euskalduntasuna sakon-sakonetik maite zuena; pertsona leiala, bere pentsamolde politikoarekiko nahiz sinismen erlijiosoarekiko; leiala bai, baina ez inoren menpeko.

Martin gogoan dugu, hortxe, hasieran, aurrean. Auzoko lehen asanbladetan, kultur elkarteak sortu zirenean, mugimendu politikoak eratzen hasi zirenean, Ikastolaren sorreran, Astigarraga udalerrri eta udal

*Martin zaharra konpromiso ta
lanaren adibidea
borrokalari amaigabea
eta hideen hidea
alkate edo militantzian
preso denen senidea.
Orain herriak egin behar du
hark utzi zigun bidea.*

gisa eratu zenean, Zipotza Elkartearen sorreran eta bizitzan, komunikabideak ixtea salatzen, komunikabide berriak sortzea bultzatzen, eliz elkarteko zereginetan... Horiekin guztiekin batera, euskal errepresaliatu politikoei laguntzeko konpromisoa azpimarratu behar da, ordainik ez duen eta ahaztu ezin dugun konpromisoa, familiako lokarrietatik hasi eta zalantzan jarri ezin den leialtasunarekin garatutako konpromisoa.

Martin zorigaiztoak eraman digu. Ez zuten mendean hartu ez adinak, ez gaixotasunek, ez errepre-sio frankistak, ez gaurko errepresioak. Makurtzen ez zen enborra zen Martin, umiltasunaren, zintzotasuna-ren eta Euskal Herriarekiko maitasunaren isla. Militantzia bere jaioterri Beasaingo belaze berdeetan tropa frankistak bere ingurukoak fusilatzen ikusi zituenean ernatuko zen. Orduan sortuko zitzaion abertzale gisa jokatzeko eta militante izateko hazia.

Alkate ere izan zen, baina ez zuen kargu hori inoiz beretzat hartu, beti esaten baitzuen alkatetza Antton Arka lagunari zegokiola. Horrelakoxea zen Martin, agintetik urrun, baina eguneroko lana fin eta eran-tzukizun handiz egiten. Alkate gisa oroitzekotan (alkate izan zen), astigarragatar guztien alkate izaten saia-tu zen, serio saiatu ere.

Gure betebeharra da Martinekin gogoratzea, bihotzez omen egin eta eskerrak ematea. Eskerrik asko Martin, egin duzun lanagatik, izan duzun eta zabaldu duzun ilusio eta itxaropenarengatik. Eskerrik asko erakutsi diguzun duintasunagatik eta ezkerreko abertzale militante gisa eman diguzun adibideagatik.

**Agur eta ohore, Martin.
Astigarragako Ezker Abertzalea**

Piparrak - Guindillas

Astigarragan

Dentro del género de los pimientos, hay una infinidad de variedades cuyo fruto según los países, tienen distintos nombres: morrón, aji, piquillo, chile o chili, padrón, peperochino...

La guindilla, CONOCIDA COMO LANGOSTINO DE IBARRA, pertenece a este género y tuvo su importancia en los años 1960-1975 en Astigarraga.

Estas plantas proceden de América, se tiene conocimiento de su cultivo en México, Sudamérica y con la llegada de los Europeos se extendió por todo el mundo.

El proceso de estas plantas es anual. En enero-febrero se siembran para obtener la planta, en primavera se transplanta de dos en dos en hileras y se recoge el fruto de julio a octubre. Luego el tronco leñoso se seca terminando así el ciclo.

Al principio se plantaban pocas para el consumo de los caseríos. En invierno para el acompañamiento de

las alubias, potajes en general, y luego idearon las "gildas", lo que amplió su consumo a las bodeguillas.

Algunos empezamos la afición de embotellar las guindillas en la bodega de Kako entre las kupelas. Aparte de elaborar sidra, tenía plantación propia de guindillas y llenábamos para el consumo de la sidrería. Luego en plan de producción para la venta, íbamos a un antiguo local de Gure-Izarra al lado del antiguo frontón, para Luis Barros Salvatierra y Pedro Pablo Campa en Murgi-Errota.

Esta actividad fue importante para la economía de muchos astigartarras, ya que supuso hasta un sueldo en muchos casos. Nos juntábamos con algunas amas de casa alrededor de una mesa donde se extendían las guindillas, al lado teníamos las botellas de coñac-licores recicladas de la bodeguillas y golpeando en un saco y con la ayuda de palo (atacador) íbamos aumentando nuestra cuenta particular de botellas.

Por regla general buen ambiente, por un lado las mujeres disfrutaban contando chistes que sonrojaban a alguno, por otro lado competíamos por quien embote-llaba más a lo largo de la jornada. Había que andar con ojo por que también había quien se le pegaban las botellas ajenas y no te salían las cuentas.

Nos pagaban a la semana, empezamos a 0,50 y luego 1 pta. Había una especie de control de calidad para asegurar que estaban bien llenas y de vez en cuando Luis, satisfecho con la labor, premiaba a la mejor botella llenada con una moneda de 2,50 ptas. El local se hizo pequeño, Pablo decidió coger otro local en el bajo de una casa de Petritegi y entre él los empezaron a comercializar con el nombre "Guindillas la Vasca" que más tarde se llamó "Aceitunas y guindillas Campa". El final de temporada se despedía con una cena.

Adquirimos tal destreza que venían de Loiola, Ereñozu, Andoain,... a buscarnos cuando había mucha demanda, y si corría prisa íbamos los sábados por la mañana (en este caso nos daban almuerzo y 5 ptas de propina).

Con el paso de los años, el envasado se fue perfeccionando y la guindilla se maceraba en unas barricas con vinagre o acético para luego meter en tarros. Así termina la artesanía del embotellado de la guindillas.

Pepe eta Juantxo

Idoia Lizeaga, bitxigintzan murgilduta, jatorri bila

Idoia Lizeaga Astigarragan jaio zen orain 38 urte. Bizitzak, ordea, Bartzelonara eraman du, bertara joan baitzen Euskal Herriko Unibertsitateko Arte Ederren Fakultatean Grabatuaren espezializazioan lizentziatu ondoren, ikasketak osatzera. Kataluniako "Escuela de Arte Floral" izenekora jo zuen ikastera, eta horrekin batera bitxigintza ikasi zuen Escola Massana deiturikoan. Bi ikasketa horiek uztartuta, bi jarduera nagusi ditu egun: alde batetik, irakasle da lore-artearen inguruko eskola horretan, eta aldi berean, bitxiak egiten ditu. Aukera izan du, beraz, bi esparruak landu eta uztartzeko.

Guk bitxigintzari buruz galdetu diogu batez ere. Bereziki, horren inguruan Astigarragako kultur etxean aurtengo Aste Santuan egindako erakusketari buruz.

Bitxigintzaren inguruko hainbat ikastaro egin izan ditu, hainbat teknika ikasteko helburuarekin, baina oraintsu arte ez du eman erakusketetarako jauzia. Hasiera batean etxekoei eta lagunei bakarrik erakusten zizkien lanak, berak aitortu digunez. Dena dela, ez zaio damutzen erakusketetarako jauzi hori eman izana: "Ez da erraza zure sentimenduak adieraztea, ikusgai jartzea, beldurra gainditu behar da, baina guztiok ditugu antzeko beldur eta pozak. Niretzat garrantzitsuak diren gauzak besteentzat ere hala izango direla uste dut. Ni mugitzen nauek, nire ingurua ere mugitzen du. Inguru jakin batean sortu naiz, eta ni horri lotuta nago."

Bitxi bat egiterakoan nondik hasi ohi den galdetu diogu: "Normalean nik dudak kezka edo grina batetik abiatzen naiz, atentzioa deitzen didan zerbaitetik, sentimendu batetik, ona izan edo txarra izan". Horrelako sentimenduek idaztera daramate, eta horixe izaten du bere sorkuntzako lehen zatia. Hona hemen idatzi horietako bat, esandakoaren adierazgarri:

Itsas harriak

*Harez beteriko ontzi bat, esperantza aiez
josiriko ur desertua, horretaz gelditzen dena.*

*Harri izan ginen eta hainbeste mugitzearekin,
milaka korpuskulutara murriztu ginen, zeintzuk
zalantzen itsasoan noraezean ibiltzeaz nekaturik,
zain dauden.*

*Harezko gaztelu bihurtzeko une ezin hobea,
gilborrean azkurea, hanka-arrasto bat,
ahaztura, beldurra ezkutatzeko txoko bat,
koltxoi bat, oihu bat, askatasun garraiaia,
urarekin edo urik gabe.*

Igo dadila marea!

Horrelako hitzetatik abiatuta bururatzen zaio irudia, eta horixe izaten du bildumaren oinarria, proiektuarena, hobe esanda, bere lanei *proiektu* deitzea gustatzen baitzaio Idoiari, osotasuna adierazteko, hainbat diziplina bildu ohi ditu eta bere lanetan.

Bosgarren bilduma du Astigarragan ikusgai izan genuena. Barneak, Mikrobiziak, Itsas harriak eta Plus izan ziren lehenak, eta horien artean landuenak azken biak izan dira, Idoiaren hitzetan.

Azkeneko bilduma izango da agian, osatue-na eta landuena. Lentejetatik abiatuta osatu du. Etxeko berdearen grinaz zegoela, Bartzelonako etxean izandako burutazioetatik abiatuta. Berdearen faltan, lentejen haziak ernatu nahian. Hortik "**Jatorriak**", horixe baita bilduma edo proiektu honen izenburua. Egun bizi duen garaian, bizitzari indar guztia ateratzeko asmotan, berak aitortu digunez. "Nire ustez naturak ematen digu indarra eta hori adierazi nahi izan dut lan honetan, aldi berean, nire ingurukoei -gurasoei, familiari, eta herriari- omenaldia eginenez".

Kanpoan izan nahiz hemen izan, garbi ikusten da Idoia esker oneko dela bere ingurunearekin eta horixe adierazten saiatu da bilduma honen bidez. Ez du ahaztu, ez, non eta nork sortua den.

Bost atal ditu Jatorriak bildumak, eta honela-
xe deskribatu dizkigu Idoiak:

Jatorria bera, hazteko behar den zuloa, babesa. Azala.

Haziak, kimuen sorburu izango direnak.

Kimuak. Kimua bera.

Ura, xirimiria, bedekazioa bezala, hori beharrezkoa baita hazteko.

Jela. Finkatzeko balio duena, druidek esaten zuten bezala. Horrek aukera ematen du ziklo bat amaitzeko eta beste bat hasteko. Indarra hor gertzen da berriz berpizteko".

Atal horiek guztiak elkarren osagarri dira eta horiek osatzeko prozesua atzera eta aurrerakoa izan da. Atalak elkar elikatuz aldatu dira, Idoiak berak aitortu digun moduan.

Esan bezala, proiektuez hitz egitea gustatzen zaio Idoiari, eta honela adierazi digu berak: "Proiektu honetan elkarlana bilatu dut. Lehenengo bi atalak Lleidako zeramista batekin egin ditut. Hazietarako kokaleku bat behar nuen, eta horixe aurkitu nuen porzelana txurian. Azkeneko zatian, kristala landu dut Asturiasko eskultore batekin eta Santiago de Compostelako beste neska batekin".

Teknikari buruz ere jakin nahi izan dugu zer-bait, Bartzelonako etxean prestatuta duen lantegitxo-an nola lan egiten duen ulertu ahal izateko. "Normalean fundizioan egiten dut lan. Argizaria lantzen dut lehenik. Enpresa batek argizari horrekin igeltsuzko moldeak egiten dit eta moldeak berotutakoan argizaria urtu egiten da, eta horren ordez metala sartzen dute. Gero nik bitxia bera lantzen dut. Dena dela, bilduma honetan fundizioan egin dut lan, baina molderik gabe, pieza bakoitza egin didate zuzenean metalean. Horrela, pieza guztiak bakarrik dira, antzekoak bai, baina berdinak ez."

Idoiarekin hitz eginda berehala ohartzen gara zenbateraino duen gustuko bere lana, aldi berean, ofizio eta afizio balitz bezala. Bitxien inguruan, aldiz, zer esan: ederrak dira benetan, xumeak eta finak, material soiletatik abiatuta landutakoak, Idoiari material xumeak eraldatzea gustatzen baitzaio, brontzea, kobrea eta zilarra, esate baterako, diseinua eta transmititu nahi duen ideia bera azpimarratzeko.

Idoia Lizeagaren erakusketa eta proiektuen inguruko interesa piztea lortu badugu, hementxe aurkituko duzue informazio gehiago:

Idoiaren webgunean (www.idoializeaga.com) eta Youtube-n (gaztelaniaz, "Orígenes" jarrita) bertan baitago zintzilik Astigarragako kultur etxean egindako erakusketarako prestatutako ikus-entzunezkoa.

KIZKITZA Galarza

Xaxi, Ttuttu, Xarpa, Tximua,
Txarlote, Sardinekua ...
ezizenez edo jatorrizko
etxearen izenez ezagutzen
ditu Enrikek Astigarragatar
gehienak. Urte gehienetan
Astigarragatik kanpo bizi
izan den arren,
bihotzean darama herria
eta umorea ezpainetan.
Kalean agur esaten
badiozue, badakizue ez dela
elkarrizketa hor
bukatuko. Gurekin ere
hizketa aberats eta
atsegina izan du.

Enrikek eta Ramonik hurrengo urtean egingo dituzte urrezko ezteiak.
Mendiolan barrikotea egin eta gero, eskatu zion ateratzea Enrikek, Ramoni bizi zen Arrazpiko tabernan.

Enrike Lujanbio, Apeztegiako prailea:

**"egunero mezetara joaten diren horiek ere,
ez dira beti onenak izaten".**

.- Denekin moldatzen zara zu ondo, zer egiten duzu, zer ematen diozu jendeari?

Ez dakit, alaia naiz, jendea hurbildu egiten zait eta ijitoa bada ere ez zait inporta, denekin gustora nabil. Jendeak par handia egiten du nirekin, eta ez diot, ustez dakidala inori kalte egin. Gainera emazteak esaten dit edozeini muxu ematen diodala, baina nik esaten diot .-aizu! Ez apuratu, puska luzeak hone-ri ekarriko ditut eta.

.- Zurekin zikoinak bide motxa egin zuen ...

Bai, Parisen jaio eta bertan bizi izan nintzen txikitan, intsumisoak ez dira oraingo kontuak eta. Aitak soldaduska ez egiteagatik Frantziara alde egin zuen, han ama ezagutu zuen (poloniarra jaiotzez) eta han jaio nintzen. Frankok etortzeko askatasuna eman zuenean etorri ginen Astigarragara. Lehendabizi Apeztegin jarri ginen bizitzen baina denbora gutxian. Amak, aitarekin haserretuta bost urte nituenean alde egin zuen, eta aita urtebetera hil zen. Orduan amona Joxepa Antonik hartu eta hazi gintuen Martikene baserrian.

.- Eta hortik datorkizu ezizena, Martikene baserri-ri Prailene esaten diotelako.

Ni Praile gaztea nintzen. Amonak bere hamar seme-alabez gain beste hamar hazi gintuen, tartean

ni eta bi arrebak. Gazterik alargundu zen, eta oso esnetsua zenez besteren haurrak ere hazten zituen. Goara egiten zion Ergobian Donostiako jendeari. Garai haietan arbia eta kalabaza gustora jaten genituen, baserrian bi txekor eta behi bat baino ez genuen eta.

.- Noiz hasi zinen lanean?

12 urterekin. 12 urte nituen arte joan nintzen eskolara, baina Komunio handia egin nuenean Altzako harrobian pintxe hasi nintzen lanean. Hain nintzen txikia enkargatuak Zorrikumia esaten zidan. Gero Donostian matarife ibili nintzen bostpasei urte-tan, astean bost duro irabaziz, baina aurrera egiten ez nuenez hura utzi eta Iberdueron sartu nintzen. Han dieta eta guzti 10 duro irabazten genuen astero, amerikanoa bezala bizi nintzen, dirua poltsikoan.

.- Eta Iberdueron erretiratu zinen ...

Penatuta, jendearekin gustora ibiltzen nintze-lako. 60 urte bete nituenean ordenadorea ekarri zida-ten. Eta esan nion jefeari "esto qué es, cachondeo o qué?" Berak ezetz, ikasiko nuela ... behatza jartzen zidan nerearen gainean teklatan, eta nik propio altxa ez, eta kriston numero pila ateratzen zen; "ésto es cojonudo" esaten nion. Ingenieroarengana joateko esan zidaten, eta esan nion pala ekartzeko eta joan-

go nintzela zuloak egitera, baina ordenadorean ezin nuela. Parreari eman zion, eta ordurarte bezala segitzeko esan zidan. Handik gutxira jubilatuta nintzen, eta ez dut sekula baserritarrik engainatu.

.- 40 urte inguru eman dituzu beraz Iberdueron, argindarra eramaten.

Leintz Gatzagatik Dantxarinera herriz herri, etxez etxe ibili naiz. Eta hor ikusi nuen Gipuzkoan, elkarrekin ezin eramana zuela lautik hiruk. Goizuetan gertatu zitzaizkidan kontatuko dizuet. Lanean ari nintzela, andre bat ojuka hasi zitzaizkidan leihotik, ezaguna. "- Endrike, Endrike, etoz aguro" zer ote duen pentsatzen joan naiz, eta ... behia ume minetan. Bi beso atereak zituen kanpora. Lotu genizkion besoak, tiraka hasi, baina ezin. Orduan esan nion "- joan zaitez beste bizitzara, laguntza eske" eta berak erantzun ezetz, haserre zeudela eta ezin zuela. Azkenean atera genuen; han erori ginen biok ipurtzuloz gora, kaka eta kristo guztiak zikinduta. Nik orduan ez nuen buzorik lanerako jazten eta arropa denak zikindu nituen. Andreak senarrarenak utzi zizkidan, baina ni baino txikiagoa izaki ... justu justu iritsi nintzen etxera. Handik egun gutxira andreak bilatu zuen gure etxea Donostian, arropa plantxatuta ekarri zigun eta bi oilasko ere bai.

.- Zure bizitza gehiena Astigarragatik kanpo eman duzu, baina hala ere Santio Mendi bezalakorik ez dago zuretzat ezta?

Donostian bizi izan naiz 40 urte baina ez dut sekula lagunik egin. Kontrariorik ez, baina lagunik ere ez. Astigarraga neretzako Euskalerrian den txokorik politena da. Santio Mendin bizi izan den jenderik gutxiena orain bizi da. Lehen bostpasei seme alaba izaten zituzten etxe guztiek, Zabalenean sei ezagutu ditut, zortzi Plazetxen, hamarren bat Goikoetxen. Orain gazteek alde egin dute eta mutil zaharra besterik ez dago.

Hemen garai batean hiru taberna baziren, bat hau, Arrazpi, bestea Ilagorrine eta hirugarrena Bustietan. Bustietan egiten ziren Konpadriak.

.- Konpadriak?

Bai, hilean behin egiten zuten bilera Santio Mendiko baserritarrek, txekorra jaiotzen bazen horren berri ematen zuten, zein izen izango zuen azaldu, behiak atera behar baziren zein larretara eraman ... gauza denak gizon batek apuntatzen zituen. Baserritarren batek behi edo txekorren bat galtzen bazuen, beste baserritarrek nolabaiteko laguntza ematen zioten ... baserritarren arteko bilera zen Konpadria eta Bustietan egiten zuten hilean behin.

.- Zer moduz moldatzen zarete Santio Mendin?

Orain hobeto, baina lehen liskar gehiago zegoen. Asko mugengatik. Santio Mendi erdia oso gaizki partitua dago. Mugen erdiak gaizki daude, batzuetan gehiegi, besteetan gutxiegi ... Esaterako, bada gizon bat taberna zuena, Boni, eta horrek lur asko ardo truke eskuratu du. Ardoa edatea denei gustatzen zaigu, baina dirurik ez pagatzeko, eta zorrak handitzen zirenean Bonik lur zati bat hartzen zien ordain modura. Jabez aldatu ziren lur horiek ez dira inon ageri.

.- Eta Pelotan Enrike, goi xamarrera iritsi zinela esan didate.

Astigarragako arkupeetan hasi ginen pelotan, hankautsik. Lehen mailako afizionatu izatera iritsi nintzen. Gipuzkoan, Nafarroan eta Frantzian ere jokatzen nituen partidak, Etxeberria, Txarloterekin... baina Iberdueron galarazi egin zidaten. Igande batzuetan lan egin behar izaten genuen, eta baimena eskatzen nion nagusiari pelotan jokatzeko. Lehenengoak baimena eman eta frontoira etortzen zen animatzera. Bigarrena ordea Kadiz aldekoa zen eta harek ez zuen euskaldunekin ezer jakin nahi. Arantzan partida jokatzera joango nintzela hitzeman nien antolatzaileei nagusiak baimena eman eta gero, baina ondoren nere nagusiak deitu zien esanez ezingo nuela joan. Dei horren berri jakin gabe han azaldu naiz Arantzan, baina partida beste bati emana zioten. Egund bat ez, hiru pasatu nituen Arantzan, eta lanera itzuli nintzanean galdetu nion nagusiari ea nik segitzerik nahi zuen. Baiezkorik ez zidan eman, ezezkorik ere ez, ... lanean segitu behar izan nuen baina pelota utzita. Pentsa, 25 urterekin, pelotarako sasoirik onean !!!

.- Gaur egungo Astigarraga nola ikusten duzu?

Ba beteegia. Alkateari esango nioke zoko hau bete dela, eta bide batez bihotzari kontu egiteko, oso zaila baita jende guztiarekin ondo eramatea.

Herria aldatuta dago eta ez dut oso ondo ikusten. Jende asko dago gaur, eta onean on asko badago ere txarrak ere gehiago dira, zeharka erreparatzen duen jende asko, eta neri ez zait gustatzen zeharka erreparatzea. Gizon edo emakume baldin bada, aurrera begiratu behar da, eta horrela elkarri begiratuta elkar maiteko dugu, baina zeharka begiratuta ez. Hemen bat baino gehiago besteak ez gera ...

Nekane Izagirre eta Ramon Santxez.

"Bakar batekin ez dut hitzegiten, eta uste dut bakarra izango dela Espainia guztian. Ez diot, ustez dakidala, inori kalterik egin."

... "El sector primario es el que mejor está encajando la crisis"

zioen orain dela gutxi politikari batek. Jakina!,
industriak ez bezala, baserriak, urte gehiegi
daramalako krisi gorrian murgilduta.

BASERRIA KRISIAN

Logika bera jarraituz, agian politikari horrenztat Eritrea izanen da gosea ongi kudeatzen duen Herrialde bat, edo? Gosez hiltzen ari direlako ote? Eta, noski, denak hilez gero, inork bizi ez den Herrialde batean, goserik ez!

Beno, harira joanda eta ondorengo tauletako datu hotzak eta hitzek adierazten duten legez, baserria, bene-benetan lur jota ez ezik, desagertzeko zorian ere badago, beraz, aurreko bi urteetan, aldizkari honetan "desagertze" dauden bi euskal arrazei buruzko zenbait argibide eman banuen, aurten ere beste horrenbeste egitea tokatzen zait, kasu honetan BASERRIA eta bertako behi-azienden bilakaerari buruzko informazioa ematea, hain zuzen ere. Baserriak izan duen eta duen garrantziari buruz, honako hausnarketa txiki hau, kontuan izanik, baserriaren desagertpenak, ondorengo puntu guztietan bere eragin zuzena izango duela. Besteak beste, honakoak:

- Baserria izan dugu gaurdainoko Euskal Herriko nortasunaren gordelekurik garrantzitsuen. Berari esker, maila handi batean bederen, diraute bizirik euskal kultura, tradizioak, bertsolaritza, euskal kantak, musika, folklorea oro har eta, guztien gainetik, nola ez, euskara (galde diezaiotela bestela Gotzon Garate zenari).

- Bertan ekoiztutako elikagaiak goreneko kalitatekoak izan dira beti, gaur ordea, globalizazioari esker, sarritan ez dakigu jaten duguna nongoa den, nolakoa den eta nola ekoiztua izan den.

- Baserria izan dugu zati handi batean behintzat bertako bioaniztasunaren gordailu printzipala

(bertako arraza autoktonoak, bertako barazki nahiz fruta bariatateak, eta abar) eta, beraz, berau desagertzeak, beste guzti horiek ere desagertzera dakar.

- Bestalde, gero eta nabarmenagoak dira baserriaren desagertzearen ondorioak, ikusi bestela gure mendiak, erabat sasiz nahiz sastrakaz betetzen, bere erakargarritasuna galduaz eta, gero eta suteak izateko arrisku handiagorekin.

- Beste hainbat eta hainbat puntu ere aipatu nituzke baina luze joko luke eta bere honetan uztera noa. Bestalde, ondorengo taulen datuek esplikatzeko jardutea baino, nahiago dut bakoitzak atera ditzala datu horiek adierazten dutenaren zergatiak (hartu tartetxo bat eta, astuna bada ere, heldu datuei eta atera zuen ondorioak). Hori bai, ariketa hori egiteko, nik gomendatzen dizuet kokatu dezazuela baserria bizi garen mundu eta gizarte globalizatu eta desorekatu honetan non zenbat eta zenbat balorek bere esanahia galdu duten eta beste zenbaitek, ordea, berebiziko garrantzia hartu.

Beno, aurtengo Astigarragako jaien atarian idatzitako artikulutxo honek ez ditu inondik inora ere bertako baserriarrak tristetu nahi, bai ordea kaletarrak baserriaren krisiaz ohartarazi, bada, 2. nahiz 3. sektoreak krisi gogor batean sartu badira iragan urteaz geroztik, 1. sektorea (baserri mundua), urte asko-txo daramatza krisiak jota eta, horren ispilu ondorengo baserri eta behi-azienden bilakaerari buruzko datuak.

Bukatzeko, ondo pasa jaiak! **Animo baserri-tarrei! Eta egun horietan behintzat, doala pikutara krisia!**

BASERRIETAKO USTIAKETAREN BILAKERA

GIPUZKOAKO BILAKAERA

URTEA	USTIALEKU KOPURUA	BEHI AZIENDA KOPURUA			
		ESNETAKOAK	HARAGITAKOAK	GIZENTZEKOAK	GUZTIRA
1994	4.814	29.071	25.955	5.890	60.916
1995	4.816	29.098	25.986	5.894	60.978
1996	4.871	28.801	30.149	15.791	74.741
1997	4.803	27.354	30.739	26.507	84.600
1998	4.648	25.894	28.959	24.911	79.764
1999	4.443	24.539	28.502	22.358	75.399
2000	4.285	23.178	28.045	20.271	71.494
2001	4.147	22.319	27.854	20.638	70.811
2002	3.958	21.769	28.003	19.167	68.939
2003	3.804	21.190	27.592	18.412	67.194
2004	3.665	19.913	27.259	17.556	64.728
2005	3.480	18.299	26.362	15.817	60.478
2006	3.325	17.441	25.908	15.008	58.357
2007	3.239	16.523	26.321	15.506	58.352
2008	3.037	16.164	29.416	11.321	56.901
2009	3.009	15.949	29.011	10.588	55.548

OIARTZUALDEKO BILAKAERA (Astigarraga, Donostia, Errearteria, Hernani, Hondarribia, Irun, Lasarte-Oria, Lezo, Oiartzun, Pasaia, Urnieta)

URTEA	USTIALEKU KOPURUA	BEHI AZIENDA KOPURUA			
		ESNETAKOAK	HARAGITAKOAK	GIZENTZEKOAK	GUZTIRA
1994	880	5.976	3.459	599	10.034
1995	880	5.985	3.457	597	10.039
1996	916	5.842	3.937	1.807	11.586
1997	922	5.517	3.932	3.726	13.175
1998	900	5.173	3.540	3.724	12.437
1999	829	4.925	3.366	3.534	11.825
2000	799	4.652	3.288	3.135	11.075
2001	769	4.531	3.293	3.673	11.497
2002	731	4.347	3.163	3.738	11.248
2003	691	4.251	3.209	3.441	10.901
2004	667	4.059	3.044	3.433	10.536
2005	641	3.639	2.955	2.781	9.375
2006	612	3.414	2.876	2.573	8.863
2007	603	3.205	2.888	2.487	8.580
2008	561	3.054	3.360	2.188	8.602
2009	561	3.041	3.163	2.002	8.206

ASTIGARRAGAKO BILAKAERA

URTEA	USTIALEKU KOPURUA	BEHI AZIENDA KOPURUA			
		ESNETAKOAK	HARAGITAKOAK	GIZENTZEKOAK	GUZTIRA
1994	94	497	216	43	756
1995	94	498	217	43	758
1996	117	487	253	200	940
1997	124	500	294	243	1.037
1998	112	462	230	233	925
1999	115	422	204	284	910
2000	109	387	221	235	843
2001	102	376	212	237	825
2002	101	388	198	225	811
2003	99	377	193	188	758
2004	97	370	202	216	788
2005	90	212	179	204	595
2006	87	98	180	184	462
2007	86	58	180	172	410
2008	75	9	245	191	445
2009	72	8	222	143	373

Jose Mª PLAZAOLA albaitaria

MERINDAD DE SANGÜESA

UNA ESTRUCTURA PLENAMENTE VIGENTE

ASTIGARRAGA se une este año, en fiestas, a la Merindad de Sangüesa, que nos hará revivir aquella Navarra de las merindades que propugnó en su día el rey Teobaldo II.

Rememora así, aquella Navarra que, por impulso de Teobaldo II, se estructuró allá por el siglo XIII, en jurisdicciones en torno a la figura de un merino que era quien hacía de intermediario entre las villas y los señoríos con los órganos centrales de gobierno del reino de Navarra. Aquellas jurisdicciones se llamaron entonces, y se siguen llamando hoy, merindades.

Situación actual

Con sus 2982 km² es la más extensa de las cinco merindades navarras; es, además, la de menor número de habitantes, la que tiene una densidad de población más baja (15'6 hab./km²), la que concentra mayor número de núcleos de población, y también el mayor número de despoblados. Ésta, y no otra, es la penosa radiografía de la merindad de Sangüesa.

Sin embargo, seguimos trabajando para que nuestro pirineo no sea solo una fotografía bucólica de fin de semana, y el unir nuestros productos a nuestro territorio, el conservar el saber hacer de nuestros mayores, nos ofrece tesoros como el queso del roncal, o las potxas de sangüesa, productos unidos a nuestra historia y a nuestra etnografía que se mezclan con formas de vida ruda a tra-

vés de caminos como el de las cañadas, sobre el que se ha basado la trashumancia, o el río por donde nuestra madera en forma de almadías bajaba hasta Zaragoza o Tortosa.

El otro camino, el de las lanas, que nos unía con nuestros hermanos de Zuberoa y por donde nuestros vellones de lana llegaban a buen puerto.

LA MERINDAD DE SANGÜESA

Las merindades

Para ello obligadamente tenemos que remontarnos al siglo XIII, que es cuando las merindades se consolidan como instancias administrativas que servían de puente, o nexo de unión, entre las diferentes villas y señoríos de esa jurisdicción con los órganos centrales del reino de Navarra. Así pues, es durante el reinado de Teobaldo II, de la dinastía de Champaña, cuando se perfilan en Navarra cuatro merindades perfectamente delimitadas, que vienen a ser la merindad de las Montañas -con capitalidad en Pamplona-, la de Sangüesa, las de las Tierras de Estella, y la de la Ribera -con capitalidad en Tudela-.

En un principio, y sobre todo entre las merindades de Estella y de la Ribera, hubo sus más y sus menos, entre algunas poblaciones que lo mismo se las asignaban unos que los otros; pero los monarcas navarros no dejaron que acabase ese siglo XIII sin que los límites de las merindades quedasen perfectamente definidos. Y es en el siglo XV, en 1407 concretamente, cuando la circunstancia de la condición de sede real, fuerza la aparición de una nueva merindad con Olite como capital de la misma; para ello fue necesario segregarse algunas localidades de las merindades de Sangüesa, Estella y Tudela, de las que se nutrió la nueva merindad naciente.

Quien hacía de intermediario entre las villas y las autoridades del reino era el merino, algo así como un funcionario que representaba al rey y que desempeñaba el papel de mediador, poseyendo además facultades administrativas y fiscales. Esta estructura de merindad, con la figura del merino como intermediario, posibilitaba una fluida relación entre las poblaciones navarras y los órganos centrales de gobierno del viejo reino, por lo que la administración real veía en la merindad un instrumento importante dentro de su organigrama de gobierno. A su vez, las merindades, como instancias administrativas, y para obtener una mayor eficacia en sus cometidos, dividían su jurisdicción en pequeños distritos, como lo eran los valles, los bailíos, o los almiradíos, estructuras estas que solían tener una antigüedad muy superior a la de la propia merindad.

Con frecuencia se habla de Ultrapuertos, con San Juan de Pie de Port de capital, como la sexta merindad. No es esto correcto. Ultrapuertos sí que era, digamos, la sexta parte de Navarra, la que completaba con las otras cinco merindades el mapa del reino. Sin embargo esa parte navarra de Ultrapuertos en ningún caso se estructuró como merindad, como sí que lo hicieron las de Pamplona, Sangüesa, Estella, Tudela, y Olite.

Esta es, en cuatro pinceladas, la historia de las merindades. Sobra decir que estas fueron evolucionando, que finalmente desapareció la figura del merino, que las merindades pasaron a elegir a sus propios diputados para que les representasen y les defendiesen en los órganos de gobierno forales -esto es algo que se mantuvo hasta las primeras elecciones democráticas, las de 1979-, y que a día de hoy, desde hace dos décadas (mas el declive precedente), han quedado relegadas a una figura administrativa de escaso o de nulo valor.

La trashumancia.

Los valles de Roncal y Salazar han vivido de la ganadería, formada de grandes rebaños, que pasaban en verano en los altos puertos, y en invierno en las Bardenas, hoy parque natural.

La sociedad pastoril estaba muy estructurada y detrás del propietario encontramos al mayoral, pastores y rapatanes. No solamente manejaban los rebaños sino que organizaban toda la sociedad del municipio y del valle al que pertenecían, rigiéndose por unas ordenanzas, hoy todavía en vigor, que son auténticos planes de uso y gestión del territorio.

Los valles, la zona alta de la merindad, tenían fuera de la huerta, pocos recursos para producir alimentos y su economía doméstica se ha basado en la patata, las migas de pastor, ya que el pan se llevaba al monte para toda la semana, la oveja vieja, y el txerri que subía al monte en época de ordeño para beber el suero.

El queso y el cordero se vendían para poder comprar otros productos como aceite, café, o vino. La zona baja ha producido y produce cereal, vinos y ricos moscateles, potxas, famosas las de Sangüesa, y cebollas de renombre.

SANGÜESA, JAVIER Y LEIRE, no necesitan presentación respecto al románico y gótico que guardan en sus muros auténticas joyas navarras, y esas cartas que Xabier escribía en euskera.

“Dos mundos y dos formas de vida que hoy se juntan en Astigarraga y con Astigarraga para hermanarnos en un día de fiesta y de recuerdo de nuestras historias y tradiciones.”

Asociaciones de la Merindad de Sangüesa

ASTIGARRAGAKO JAIK 2009

Uztailaren 23a, osteguna

- 12:00 TXUPINAZO TXIKIA Foru plazan.
- 12:15 Musika Eskolako **KALEJIRA**.
- 14:00 **HAURRENTZAKO BAZKARIA** Xaguxarrek antolatuta.
- 16:00 **HAURRENTZAKO JOLASAK, ARTURELLO** pailazoa eta **TXOKOLATE JANA** Foru plazan.
- 19:00 **JAIE** **HASIERAKO** pregoia eta txupinazoa.
- 19:15 **ERRALDOI** eta **BURUHANDIEN IRTEERA**, Txirriskla taldeko txistulariek lagunduta.
- 20:30 **TXOSNAKO TXUPINAZOA**.
- 23:00 **BISAI, SKAKEITAN** eta **OBRINT PAS** taldeak J. Barandiaran plazan.

Uztailaren 24a, ostirala

- 11:30 **HAURRENTZAKO PARKEA** Foru plazan.
- 13:00 **GAZTE KALEJIRA**.
- 14:30 **BAZKARIA** txosna-gunean.
- 16:30 **KARAOKEA** txosna-gunean.
- 18:00 **APAR-JAIA** Foru plazan.
- 19:00 **TXARANGA**.
- 19:00 **II. PALA TXAPELKETAKO FINALAK** pilotalekuan.
- 20:00 **XXIX Areto FUTBOLEKO TXAPELKETA**, kiroldegian.
- 20:30 **ESKU-PILOTA JAIALDIA** Astigarraga eta Hernani.
- 23:00 **LOS IMPEKABLES** eta **ZE ESATEK** txosna-gunean.
- 23:30 **GOLDEN APPLE QUARTET** taldearen emanaldia. J. Barandiaran plazan.
- 00:00 **Usadiozko KANPAI-ERREPIKA** Done-Jakue (Santiago) ermitan.
- 01:30 **LA DECADA** J.Barandiaran plazan.

Uztailaren 25a, larunbata

- 07:00** **AULKI JOKOA eta TXOKOLATE-JANA**
dultzaineroek alaituta Foru plazan.
- 09:30** **TXISTULARIEN DIANA.**
- 11:00** **MEZA NAGUSIA**, Done-Jakue (Santiago) ermitan.
- 11:30** **XAKE TXAPELKETA** Apeztegi plazan.
- 12:00** **II. TXIRRINDULARITZA TXAPELKETA**
5 eta 11 urte bitarteko haurrentzat, J. Barandiaran
plazan. Izenematea aurrez kiroldegian eta egunean
bertan 11:00etatik aurrera irteera tokian.
- 13:00** **TXARANGA.**
- 16:00** **VI. GOITIBEHERA TXAPELKETA HERRIKOIA.**
Bordatik Mendiola baserriraino.
- 18:00** **BERTSO SAIOA**, txosna-gunean.
- 18:00** **ASTIGAR** elkarteko dantzarien
DANTZA-ERAKUSTALDIA pilotalekuan.
- 19:00** **ZEZEN PUZGARRIEN ENTZIERROA** Pilotari kalean.
- 20:30** **NIÑO COSTRINI** Sagartxo plazan.
- 22:30** **ABIBA DISKOTEKA**, J. Barandiaran plazan.
- 23:00** **TRIFULKA eta ITZIARREN SEMEA** taldeen
kontzertua txosna-gunean.
- 23:30** **LARRAIN-DANTZA HERRIKOIA**
Foru plazatik abiatuta.
- 00:30** **ABIBA DISKOTEKA**
J. Barandiaran plazan.

Uztailaren 26a, igandea

- 10:00 ITURENGO joaldunak.
- 10:00 IX. 3x3 SASKIBALOI txapelketa.
- 10:30 ZANGOZako fanfarrea eta gaiteroak.
- 11:00 VII. HERRI KROSSA.
- 11:00 Herriko TRIKITILARI GAZTEAK
- 11:00 10.000 litroko zurezko KUPELAREN osatzeko lanak. Sagardo Etxea eta Petritegi sagardotegiaren babesaz.
- 11:00 SAGARDO DASTAKETA Foru plazan.
- 11:00 ZANGOZako merindadeko artisauen erakusketa: potxak, gazta, ardoa, artzain-apurak ("migak") eta ardiak mozteko prozesua.
- 12:00 IDI-DEMA: Rafa IRARRETA eta Iñaki OLIDENen idipareak. 2.000 kiloko harriaz, Foru plazan.
- 12:30 ZANGOZako herritarrei ONGI ETORRIA: abesbatza eta dantza taldearen emanaldia.
- 12:45 Aitor MENDILUZE eta Igor ELORTZA bertsolarien saioa.
- 14:30 BAZKARIA Rezola sagardotegian
- 17:00 URBAN BAI gazteentzako parkea Pilotari kalean.
- 17:30 Zangozako DANTZARIEN EMANALDIA.
- 18:00 HERRI KIROLAK, Foru plazan.
Zangozako eta Astigarragako herritarren arteko norgehiagoka: basogintza eta ardigintza.
- 18:00 TOKA TXAPELKETA herrikoia Foru plazan.
- 18:30 CIRC-CABARET haurrentzat eta IPUIN KONTAKETA Nafarroaren historia zangozarren eskutik Apeztegi plazan.
- 19:30 KUPELAREN BUKAERA-AURKEZPENA, txalapartari eta bertsolariekin.
- 20:00 ZANGOZARREI AGURRA eta abesbatza.
- 23:00 SU FESTA ETA ZESENSUZKOA.
- 23:30 TRAKETS musika taldearen emanaldia.
- 01:30 JAIEI AGURRA txosna-gunean.

Gure haurtzaroa gogoan hartuta agian, udako aldietan behin eta berriro galdetzen genion geure buruari, garagardotxoa patxadaz hartzen genuen bitartean, gaurko haurrek guk adina disfrutatzen ote duten jolasaz, nahiz horrenbeste bizikleta, patin edo bideo-joko izan esku artean.

Orain 3 urte, maiatzean, bat-batean, Sagardo plazan hasi ginen neska-mutilentzat futbol partidatxoak antolatzen, arratsaldeko zazpietatik zortzi eta erdiak aldera arte, gurasoak inguruko tabernetan zertxobait hartzen ari ziren bitartean.

Berehala konturatu ginen haurrek gustuko zituztela partidak... Herria asko hazi da eta Astigarragan haur asko biltzen denez, kanpotik etorritakoentzat herrian sartzeko aukera ezin hobea zela ikusi genuen eta lagunarte berriak egiteko primerako aukera.

Horrexegatik, aurrera jarraitzea erabaki genuen eta zertxobait serioagoa egitera animatu

ginen, lehiakortasun handiagoarekin, horixe eskatzen baitziguten haurrek.

Plaza txikitik Joseba Barandiaran plazara aldatu genuen jolas-lekua eta urtero maiatzean hasten dira partidak. Eskola-garaian ostiraletan bakarrik eta gero, oporretan, ia egunero, Astigarragako festak arte... Gure zita arratsaldeko zazpietatik aurrera.

Idatzi hau izan bedi omenalditxoa gu bezala urteetan aurrera joan arren herriko plazan benetan disfrutatu dituzten uneak oso gogoan dituzten guztientzat.

David Goñi eta Joxan Zubiarrain

Cuando contemplo la vista que se extiende hasta el mar desde Santiagomendi no dejan de sorprenderme los cambios. El paisaje de huertas y prados ahora lleno de cicatrices: obras terminadas, en curso y por venir. Viales, cinturones, autopistas, línea de alta velocidad... para una sociedad que cada vez tiene más prisa.

Historias de “alta velocidad”

En esos momentos, y desde la perspectiva que me dan mis muchos años, superpongo sobre esa visión la que me proporcionan los recuerdos, los propios sí, y también aquellos que me fueron legados por esa memoria colectiva basada en la tradición oral que antes tanto se practicaba en las familias y que ahora casi no existe. ¿Quién tiene tiempo hoy para escuchar las viejas historias de los mayores?

Así a nuestros hijos y nietos se les tiene que hacer difícil imaginar que ese carro tirado por bueyes que pasea por las calles en el Sagardo Eguna, fue herramienta de trabajo y medio de transporte en un tiempo en el que la vida transcurría al ritmo del paso de estos animales. Y que habría que hacer un monumento al burro, hoy

casi desaparecido, que tanta ayuda prestaba a las etxekoandreak para poder llevar aquellas pesadas marmitas de leche y otros productos de los caseríos. Y que para nuestros tatarabuelos, el medio más habitual para viajar eran sus propias piernas, que les permitían hacer un recorrido máximo en una jornada, de unos 40 kilómetros...

Los vehículos arrastrados por caballerizas, mulas o bueyes iban algo más deprisa, siempre dependiendo del estado de los deficientes caminos de la época. Las carretas y los carruajes empezaron a ser habituales en nuestro pueblo hacia finales del siglo XVIII, cuando el Camino Real de Coches pasaba por Astigarraga hacia Oiartzun e Irun, haciendo posible la conexión entre Madrid y París. Todo el perí-

metro de lo que conocemos por Elixpe lo ocupaba entonces las edificaciones de la "casa de postas", la parada obligatoria donde se recibían huéspedes viajeros, se atendía a los caballos y repasaban los carruajes. Un personaje ilustre, el literato francés Théophile Gautier pernoctó en uno de sus viajes en esta posada.

Ese mismo camino no estaba exento de peligros. Además de los posibles accidentes y averías, también estaba la amenaza de los bandidos. No en vano en mi propia familia se conserva la historia de mi abuela, que con la ayuda de un morroi transportaba mercancías desde Baiona y fue asaltada en la curva del camino a Oiartzun que conocíamos como "de la guitarra" y que a finales del siglo XIX, debía ser un paraje más bien siniestro, ideal para emboscadas.

Saltando en el tiempo hasta momentos más cercanos, me viene a la memoria la imagen del transporte más emblemático: el tranvía de la Sociedad Explotadora de Ferrocarriles y Tranvías, la SEFF. Su recorrido desde Hernani a San Sebastián era toda una aventura. Sabías a qué hora te subías pero nunca podías adivinar la hora de llegada. La frase "ha salido la percha" era todo un clásico: la parada era obligatoria e inmediata, pero la pericia del conductor subsanaba rápidamente la avería. Nadie mostraba impaciencia o se estresaba. ¡Ni siquiera estaba inventada esta palabra!

Además, el trayecto tenía su encanto: el paisaje, la conversación de los pasajeros, y el gusanillo de la preocupación que nos acechaba al llegar a la curva de Loiola, tal era la inclinación que tomaba el tranvía hacia el río y el agudo y peculiar chirrido que emitía, sobre todo si iba muy cargado... ¡Cuántos "zortzis" de los cuarteles de Loiola tomaban este tranvía cuando ya estaba prácticamente lleno, haciendo verdaderas acrobacias para ir como racimos, colgados casi de la nada!

No he sabido que hubiera ningún accidente en nuestro simpático tranvía, que cumplió dignamente su misión desde 1903 hasta 1958, siendo por aquel entonces la última línea en servicio de Gipuzkoa.

La progresiva desaparición del tranvía fue paralela al despliegue de los humeantes autobuses de la época. En Astigarraga, fueron pioneros los Hermanos Olaciregui en unos tiempos difíciles en los que no abundaban los repuestos (sobre todo neumáticos) y la gasolina, que en el mercado de estraperlo alcanzaba precios exorbitantes.

El recorrido del autobús tampoco estaba exento de peripecias, siendo la cuesta de Egia, tanto

de subida como de bajada, el momento culminante con el peso de los viajeros y de la veintena o más de cestas de verdura de Astigarraga, muy apreciada en el mercado de la Bretxa, que en perfecto orden se apilaban en la parrilla.

Más tarde, Areizaga se hizo cargo de la línea, haciéndola evolucionar hasta poner a nuestro servicio ese inefable autobús rojo, ahora más moderno y cómodo, que sigue siendo el principal medio de transporte público para desplazarnos a Hernani o a Donostia.

Y ¿qué decir de la bicicleta? Ese "camino del colesterol" que nos lleva a Martutene cuenta hoy con su flamante bidegorri, que atravesando polígonos y rotondas llega en sentido contrario hasta Hernani.

Esta iniciativa de "carril bici" ha recuperado la bicicleta para el ocio familiar, el deporte y la conciencia medioambiental, pero en sus primeros tiempos en Astigarraga las bicicletas fueron, sobre todo, un medio de transporte popular para los trabajadores que se desplazaban a las fábricas de ladrillos y de almidón de la Florida.

Tal vez esta sea una imagen que, como la de los tranvías (reimplantados en ciudades como Bilbao o Barcelona), volvamos a recuperar.

En esta retrospectiva de los transportes no querría dejar de mencionar a Antonio Iturralde, que a lo largo de más de 30 años fue taxista de Astigarraga, durante mucho tiempo el único. Intervino en nuestras vidas en emergencias y momentos importantes (pues era entonces cuando se tomaba un taxi y no porque lloviera) y personalmente le agradezco sus servicios y profesionalidad.

Para terminar, confieso que sé poco de los debates sobre progreso y sostenibilidad. Tampoco es mi intención entrar en polémicas sobre el tren de Alta Velocidad, ni sobre las muchas mejoras (y algunas cuantas tropelías) urbanísticas y de infraestructuras que han transformado la faz del pueblo a lo largo de los años.

Sólo pretendo aprovechar la oportunidad que me brinda cada año esta revista para preservar esta imagen "virtual" del Astigarraga de mis recuerdos y compartirla con vosotros, astigarrataras. Revivirla y disfrutarla...mantxo, mantxo...al ritmo de otros tiempos.

BESTE BAT ARTE

Isabel Almandoz

GURE IZARRA

elkartearen historia (III)

Joan den urteko aldizkarian aurreratu genuenez, 1952an Jose Arruabarrena hautatu zuten Gure Izarra elkarteko presidente. Arruabarrenak elkarteko beste 9 kide izendatu zituen elkartea zuzentzeko.

Jose Arruabarrena Gure Izarra elkarteko presidente izan zen 1952tik 1956ra (biak barne) eta agintaldi horretan hainbat lan egin zituen: instalazioak hobetzeko obra batzuk, sukaldeko ontziteria erosi...

1957an Ignacio Garaño hautatu zuten presidente. 1957tik 1959ra izan zen kargu horretan. Urte horietan saneamenduko lanak eta garbiketa lanak egin behar izan zituzten, uholdeek eragindako kalteak konpontzeko.

1960an Jose Arruabarrenak hartu zuen, berriz ere, presidente kargua. 1961ean Marcelo Ugalde hautatu zuten eta 1962an, berriz, Jose Mª Urrestarazu.

1962-03-25eko batzarra

Jose Mª Urrestarazu, Zuzendaritza Batzordeak eta 30 bazkidek (guztira 38 kidek) elkartearen lokala hantitu edo beste lokal bat erosteko gaia aztertu zuten. Bozketaren emaitza honakoa izan zen:

22 boto beste lokal bat erostearen alde
16 boto aurka

Ondorioz, Zuzendaritza Batzordeak beste lokal bat aurkitu, prestatu eta egokitzeko konpromisoa hartu zuen.

1962-11-18, lokal berriaren inaugurazioa

Egoitza berria inauguratu zen egunean honako erabakiak hartu zituen elkartek:

- A) Simon Aduriz Irizar ohorezko presidente izendatzea.
- B) Elkartea sortu zutenak eta ondorengoak ohorezko bazkide izendatzea.
- C) Lokal zaharra itxi eta egoitza berriaren ateak zabaltzea (ikus Basarriren kronika).

AGUSTIN Urreaga

MI ATALAYA MONTAÑERA por Basarri.

Inauguración de una sociedad

El domingo en Astigarraga, tuvo lugar la inauguración de la Sociedad Recreativa "GURE IZARRA"

Pero no vayan ustedes a creer que GURE IZARRA nació el domingo. Fuí a la inauguración del nuevo edificio social, que, hablando sinceramente, es magnífico. Quedé gratamente impresionado al recorrer sus diversas dependencias. Allí ha habido dirección, cerebro, voluntad y gusto. Mucho gusto sobre todo.

La Sociedad GURE IZARRA se fundó hacia el año 1922. Algo ha llovido desde entonces acá. Era una sociedad de carácter deportivo en sus comienzos. Llegó a contar con un equipo de fútbol que muchas veces resultó campeón en su categoría.

Los pelotaris Aldabalde-Arregui llegaron a disputar la final del campeonato de Guipúzcoa contra Iturain, padre e hijo. Anduvieron adelantados desde un principio, si bien tuvieron que quedarse en 18 tantos. El partido se jugó en el Frontón Moderno, de San Sebastián. Aldabalde, en la actualidad, es un prestigioso carnicero, vivamente apreciado en Astigarraga y sus inmediaciones.

La antigua Sociedad no reunía las debidas condiciones. Había cumplido con su deber y se había hecho anticuada para nuestros días. Los miembros de GURE IZARRA contaron con una valiosa colaboración, la que ofreció don Simón Aduriz, quien por unanimidad, ha sido declarado presidente honorario de GURE IZARRA.

Los actos del día

La misa mayor de las diez y media fue aplicada en sufragio de los socios fallecidos. El Coro Parroquial cantó la de Perosi.

Predicó elocuentemente don José Aguirre, el cual, en bellas y ajustadas palabras, llegó a emocionar a los socios de GURE IZARRA, entre los cuales figuraban varios fundadores del año 1922.

En los soportales de la Casa Consistorial se celebró un interesante partido de pelota. Ecenarro y Alegría vencieron por tres tantos de diferencia a Balda y Azcarate. El juego de los soportales, como ustedes saben, es completamente distinto al que se efectúa en los frontones que reúnen las condiciones elementales. Hubo danzas vascas a continuación e intervención de dos populares bersolaris.

A las dos de la tarde el reverendo párroco de Astigarraga bendijo los nuevos locales de la sociedad. ¿Cuántos comensales hubo a la hora de yantar?

Lo único que sé es que, pese a la amplitud del local central, no hubo posibilidad de acomodar a todos y tuvieron que ser utilizados los flancos del edificio. Fuera granizaba sin compasión, pero en el interior se respiraba un ambiente cálido, fraternal.

A nadie le preocupaba el estado del tiempo. Habiendo comprensión, armonía y hermandad, no asustan los temporales. El peor temporal que puede haber es el temporal que crea el odio y la aversión; la malquerencia entre hermanos y ciudadanos.

Antes de despedirnos de Astigarraga tuvimos la satisfacción de escuchar la "Txalaparta". Aparecieron allí tres artistas: los hermanos Goicoechea y el popular Zabalegui. Los ritmos arcaicos nos transportaron a aquella época ya lejana en que la txalaparta y las "Toberak" se conservaban aún en lozanía en el país.

¿No habrá posibilidad para asegurar la supervivencia de estas viejas costumbres? Aunque contados, aún existen intérpretes de txalaparta y de las toberas. ¿No se encargarían de enseñar a los jóvenes lo que saben, para salvaguardar la tradición? También el txistu y el verso improvisado sufrieron grave crisis. Y ya ven ahora que están eufóricos de vitalidad.

Si ciertos jóvenes tomaran con cariño la cosa, pronto se apoderarían de todos los secretos. Ellos, a su vez transmitirían a otros sus conocimientos, y quedaría en pie una costumbre de nuestros antepasados. Una costumbre desconocida hoy para la inmensa mayoría de los vascos, quienes de txalaparta y de las toberas tienen menos noción que del griego o del arameo. ¡Hay que escuchar a Don Domingo San Sebastián, el famoso Chomín de Astigarraga, lo que eran las toberas de su infancia!

La antigua Sociedad GURE IZARRA estaba ubicada en los bajos de la casa Olasagasti. Además de hallarse demasiado alejada, no reunía las debidas condiciones, como os decía al principio. La actual está afincada a dos pasos de la plaza principal de Astigarraga, con una fachada limpia y llamativa.

Saludé entre los comensales a Don José Lopetegui, como artista de primera fila, algo ha tenido que ver con los nuevos y confortables locales de GURE IZARRA. ¿De qué sociedad de la provincia no se han requerido en alguna ocasión los servicios o el asesoramiento del señor Lopetegui?

Basarri

A photograph of a walnut orchard. In the foreground, a man with glasses and a blue checkered shirt stands looking up at the trees. The trees are covered in green walnuts. In the background, there are more trees and a blue sky with some clouds. The text 'Hitzak biltzen zituen gizona' is overlaid in large yellow letters on the right side of the image.

Hitzak biltzen zituen gizona

Gogoan dut
nolakoa izan zen Miel Joxe Astarbe
ikusi nuen lehenengo aldia

URKIRI Salaberria

Goan dut nolakoa izan zen Miel Joxe Astarbe ikusi nuen lehenengo aldia. Sagardoetxean aritzen nintzen ikerketa lan batzuk garatzen eta bertan agertu zen: Ilea urdindua, gorputz liraina eta begi biziak, urdin zorrotz kolorekoak.

Hitz zerrenda zekarren, hitz ugari eta bitxiak, urteen zehar bildutakoak. Ez dakit, irakurle maitia, "Zuhaitzak landatzen zituen gizona" Jean Gionok idatzi zuen liburua ezagutzen duzun, baina Eliazar Bouffierren aurrean nengoela iruditu zitzaidan, hain zuzen, gogoratu nintzen liburuaren zati honekin:

El pastor, que no fumaba, sacó un pequeño saco y vació su contenido sobre la mesa, formando una pila de bellotas. Se puso a examinarlas una por una, poniendo muchísima atención, separando las buenas de las malas (...) entonces las contó y las puso en montoncitos de diez. De esta manera iba haciendo una selección más, eliminando aquellas bellotas que eran muy pequeñas o aquellas que tenían ligeras grietas. Al terminar, una vez más las examinaba gravemente (...)

La compañía de este hombre me daba paz. (...)

Creo que puse demasiada insistencia en mis preguntas, porque él las respondió una a una. A tres años de haber comenzado, él continuaba plantando árboles en esta soledad. Él había plantado ya cien mil. De estos cien mil, veinte mil habían germinado. De estos veinte mil, él consideraba que todavía se perderían la mitad, por causa de los roedores o por cualquier otro designio de la Providencia imposible de predecir. Quedarían entonces diez mil encinas que podrían crecer en este lugar donde antes no había sobrevivido nada.

Fué en este momento en el que comencé a preguntarme sobre la edad de este hombre. Era evidente que se trataba de un hombre de más de cincuenta años. Cincuenta y cinco me dijo. Se llamaba Eleazar Bouffier. (...) El había juzgado que este país se estaba muriendo porque le faltaban árboles. Añadió entonces que no teniendo nada más importante que hacer había tomado la resolución de poner remedio a este estado de las cosas.

Honako sentsazioa izan nuen, Miel Joxerekin bere hitz zerrenda ikustean. Duela urte asko... gaztetatik, Miel Joxe konturatu zen bere etxean erabiltzen ziren hitz asko galtzear zirela. Orduan, bere baitan hitz horiek ez galtzeko irtenbidea garatu zuen: zerrenda bat egiten hasi zen. Egunero, belarria erne, hitz bat edo beste bat gordetzen zuen. Gero, modu sistematikoan zerrendan jarri ondoren, hiztegian bilatu, aztertu eta zehaztu.

Duela hogeit urte inguru, herriko bi lagunekin, Joxean Alberdi ("Patatas") eta Joxe Eduardo Alberroekin, baserri baserri aritu zen galtzear ziren hitzak ehizatzen. Horrela ehun eta piko hitz zituztela, aldizkari hone-tan bertan, "Sagardoaren hiztegia"-ren kimuak argia ikusi zuen.

Eta denbora igaro zen, eta hemendik agertu nintzen Miel Joxeren bidearen azken boladako zati hone-tan bidaide izateko. Sagardoetxean aritzen ginen guztiak burubelarri murgildu ginen hiztegien munduan.

Horrela lortu genuen, gaur egun eskuragarri dugun argitalpen ederra. Baina, ez da gure artikulua honen helburua azaltzea zein polita den egindako hiztegia, baizik eta konturatzea gure altxorrik handiena ez dela urrezkoa edo paperezkoa. Gure altxorrik handiena gure hizkuntza da, eta noski, gure herrian euskera bihotzetik mintzora eramaten dutenak.

Gizon ixila eta umore handikoa, euskaldun mota batekoa. Langile amorratua, fina eta zehatza bizi-tzan eta lanean. Horixe dugu Astigarragan, Astarbetar Miel Joxe, "Beethoven" (Betoben) goitizena duena. ■

SOLDADU SOBIETAR BATEN HISTORIA

Joannes Jauregi Benavides

Ipuina. D kategoria.

Arantzazuko Ama Ikastola

Koldo Mitxelena literatur lehiaketako Sari nagusia

Begiak ireki nituen. Nire lehen sentipena: Hotza. Nire gorputz handia ohatila estu hartatik irten zen, eta manta lakar hark ez zidan hotzik kentzen. Alderantziz. Hotz gehiago ematen zidala zirudien. Gogoan dut sentrazio hura. Ezinegona nagusitu zitzaidan. Agondu egin nintzen. Orduan ikusi nuen irudi hura nire buruan gori-gorian grabatuta geratu zitzaidan. Gaixo bati hanka ebakitzen ari ziren. Bost mediku zeuden inguruan, baina nik, halabeharrez, primeran ikusi nituen bai gaixoaren sufrimendu aurpegia bai eta odolez betetako hanka ebakia. Gainera, gaixoaren sufrimendu garrasiek areagotu egiten zuten ikuslearen samina.

Ni altxa eta berehala bi batadun emakume etorri ziren nigana oso galdera arraroak eginez.

-Sbotka jauna, esnatu zara azkenean. Zer sentitzen duzu? Goseak al zaude?-zioten. Nik, aurpegi arraroarekin (pentsatzen dut), adierazi nuen:

-Zer... zer jazo da?-Totelka. Emakumeek orduan, oso larriturik, galdetu zidaten:

-Sbotka jauna, ez al zara oroitz...?- Orduan, emakumeak elkarri begiratu eta batek xuxurlatu zuen:

-Ba al dakizu nor zaren?- temati.

-Ni? Ba,... nor naiz ni?- Esan nuen beldurtuta. Hori esandakoan, haietako bat nire ondora hurbildu zen besteak penatuta begiratzen zidan bitartean. Nire ondora hurbildu zenak hasperen egin eta jakinarazi zidan:

-2. Mundu Gerraren erdian gaude. Zu, Nikolai Sbotka zara, Sobietar Armada Gorriko 12. dibisioko fusilaria. Duela bi egun zaude hemen, Stalingradoko medikuntza postu zentralean, Solechnaya kalean zure pelotoia bonba batek harrapatu ostean. Zu zara haietatik bizirik irten den bakarra.

Zur eta lur geratu nintzen. Bigarren mundu

gerra. Stalingrado. Soldadu bat. Informazio gehiegi amnesiko batentzat.

Ohetik altxa eta medikuntza postu hartatik paseatu nintzen. Ondo prestatuta zegoen dena. Futbol zelai baten tamainako lur azpiko babeslekua zen, eta bertan hainbat denda zeuden jarrita. Denda batetik atera eta bestean sartu nintzen. Ikusten nuen geroz eta pena handiagoa ematen zidan. Elbarriak, hilak, balek zaurituak, hil hurrenak,... Ematen nuen pauso bakoitzeko nire beldurra areagotu egiten zen.

Nire ohetxora itzuli nintzen, baina zerbaitek nire arretera erakarri zuen ni etzan aurretik.

Liburu bat zegoen nire ohetxoaren ondoan. Liburua ikusi bezain pronto, trantze sakon batean murgildu nintzen. Ez dakit nola deskribatu. Amets antzeko bat izan nuen. Aluzinazio bat, nahi duzun bezala deitu. Kontua da bi edo hiru urteko neskak polit bat eta besoetan zuen bere ama leihotik agur egiten ari zitzaizkidala, irribarrez. Orduan, bonba baten txistu hotsa entzun eta etxea lehertu egiten da. Ni zoritxarrez edo zorionez lurrera erortzen naiz bi edo hiru metrora. Baina neskakak eta amak ez dute halako zortea izan. Bonbardaketa amaitu ostean negarrez korrika noa hausterre artean bilatzera, baina neskak horren panpina bakarrik aurkitu nuen. Ez galdetu nolatan nekien neskak hori emakumearen alaba zen, edo panpina hori berea zen. Ba nekien eta kitto.

Nire onera itzuli nintzenean oso zorabiatuta nengoen. Ohean etzan eta lo egiten saiatu nintzen, baina alferrik. Lo hartzen nuen bakoitzean aluzinazioa gogora etortzen zitzaidan. Asaldatu egiten nintzen pentsatzean ama alaba horiek nirekin erlazionatuta egon zitezkeela. "Ziur galdera guzti hauen erantzunak liburu hartan zaudetela" pentsatu nuen. Azkenean, liburua hartu eta irakurtzen hasi nintzen. Eguneroko bat zen. Nikolai Sbotka-rena. "Nire diarioa!" pentsatu nuen, eta irakurtzen hasi nintzen.

Alemanak Stalingradorantz iristen ari dira eta dagoeneko bonbardaketak hasi dira...Anna eta Valentina, nire emaztea eta alaba, bonba batek harrapatu zituen nire begien aurrean. Korrika joan nahi izan nuen etxerantz, baina jendea dagoeneko korrika ari zen gordelekuetarantz eta ez nuen babesa hartu beste erremediorik izan.

Aurkitu nituen Anna eta Valentina etxearen hausterre artean. Anna dagoeneko hilda zegoen, baina Valentina negar malkotan zegoen laguntza eske. Nik, medikua izanik, segituan nabaritu nuen bihotza gelditzeko zorian zuela eta ahoz ahokoa egin nion, baita bihotz masa-jea ere. Dena alferrik. Sentitu nuen nola haurraren azken hatsak alde egiten zuen bere gorputzetik. Negarrez hasi nintzen, ama alaba hilei begiratuz. Orduan pentsatu nuen: "Hau ez da horrela geratuko, ez horixe. Ez dizkidate bizitzara itzuliko, baina, gutxienez, ordainarazi egingo dut hau."

Egun hartan bertan, hildakoak lurperatu ondoren, Sobietar Armada Gorriak bere lerroetan sartarazi ninduen fusilari karguarekin. Han topatu nintzen, nire lagun Konstantin eta Ivanekin. Konstantini frankotiratzaile kargua eman zioten, eta Ivani, berriz, ametrailatzailearena. Faxista horiek ez dakite non sartzen diren.

Harri bihurtuta geratu nintzen. Mila pentsamenduk hartu zuten nire burua. Alde batetik, bere familia galdu zuen harenganako nahigabea, eta bestetik, nire buruarekiko errukia, pertsona hura ni bainintzen.

Leherketa, errauts artean bilatzea, hilak,... Hori dena nire ametsaren parte zen, baina, Zer gertatu zen panpinarekin? Eta ametsean ez nituen gorpuak aurkitzen, ezta?

Pentsamendu zurrumbilo horrekin lo pixka bat egitea lortu nuen, baina beti gauza berbera nuen buruan: eta gorpuak zer? Hurrengo egunean, gertakizun are harrigarriagoak gertatu ziren nire iragana argituz.

Biharamunean, gizon bat ekarri zuten nire ondora. Gizon hura aurreko egunean hanka ebaki zioten berbera zen. Nahiko altua zen, baina ez zen igartzen, beti etzanda baitzegoen. Bere begiak urdinak ziren, itsasoa gogora arazten zuten. Bekain iletsuak zituen, eta burua distiratsu ile ezarengatik.

● -Egun on.-agurtu nuen- zuri atzo ebaki zizuten hanka, ezta? -galdetu nuen, oso urduri.

● -Egun on zuri ere. Bai, atzo bertan ebaki zidaten. Zu, zergatik zaude hemen?

● -Ba, ez dakit oso ondo. Atzo goizean esnatu nintzen gogoan ezer ez nuela. Kontatu didatenez, Nikolai Sbotka dut izena eta armada gorriko soldadua naiz- adierazi nuen.- nola izena duzu zuk?

● -Nik Sergei Koslov izena dut. Atzo bertan ekarri ninduten hona, etxe bateko harri puska bat hankara erori ondoren. Hanka guztiz txikituta geratu zitzaidan.-azaldu zidan niri harrigarria gertatu zitzaidan baikortasun batekin.-Hara, gosaria.-deiadar egin zuen karrotxo bat zekarren erizain bat ikustean.-Mila esker, polita.-Lausengatu zuen Sergeik.

● -Ixo, mesedez, gorritu egingo naiz.-zioen erizain gazteak ahoan irribarre bat zuela.

● Honelaxe egon ginen hizketan gauera arte. Egia esan, Sergeiren alboan oso azkar pasatzen zen eguna. Egun hura perfektua zela uste nuen. Baita zera ere. Inuzentea ni. Beste agerpen, aluzinazio edo amets bat izan nuen. Eta hau ez zen bestea bezalako izan, ez. Hau askoz ere okerragoa izan zen niretzat.

● Oraingo honetan Stalingradoko kale elurtuetatik nindoan fusila eskuan nuela, pelotoiarekin batera. Jendea adi zegoen, pauso edo tiro hotsik adituko zain. Bat batean, alemanen tanke bat agertu zen hogeiz gizonekin batera. Begi bistan eduki bezain azkar tiroka hasi ginen, atzean ospitale bat baitzegoen. Entzun zitezkeen haurren barre hotsak, kanpoan gertatzen ari zenetik at.

● Borroka oso odoltsua izan zen. Tiroak zure buru gainean eta zu, beste erremediorik gabe, tiroei erantzuten adreilu gorriko horma baten atzean gordezten zarelarik. Borrokak bere ibilbidea jarraitu zuen, eta azkenean tankeak hiru aldiz tiro egin zuen ospitalean. Umeen nahiz helduen garrasi hotsak entzuten genituen, laguntza eske erreguka gu alemanak akabatzen ari ginen bitartean. Orduan trantzetik atera eta konorterik gabe lurrera erori nintzen.

● Esnatu nintzenean Sergeiren aurpegi kezkatuarekin topatu nintzen. Izugarrizko burukomina nuen eta, gainera, bi Sergei ikusten nituen.

● -Zer moduz hago, alproja halakoa?-galdegin zidan bere lasaitasuna berreskuratuz. →

-Gau guztia egon nauk hi zaintzen. Hire lehengusua nintzela esan behar izan diat .-azaldu zuen bere ahoan irribarrea hazten zihoan heinean.

-Hobeto egon ninteke.-xuxurlatu nuen. Altxa egin nintzen. Nire buruan tinbalak joka arituko balira bezala sentitzen nintzen.

-Beno, orain atseden hartu behar duk. Geroago hitz egingo diagu .-esan eta alde egin zuen makulen laguntzaz. Nik, orduan, egunerokoa hartu nuen ea nire aluzinazioa aipatzen zen.

Stalingrado, 1942ko azaroaren 13a

Atzo ospitale bat erre zuten faxista zikin horiek. Tankeak tiro batzuk bota zituen, ospitalea erabat suntsitua utziz. Hori ez da ekintza militar bat. Hori izugarritzko astakeria da. Umez nahiz adinduez betetako ospitale bat, zeharo suntsitu. Koldar halakoak. Putaseme madarikatuak. Edozer emango nuke jende gaixo hori salbatu ahal izateko.

Baina, hainbeste heriotzaren artean, bizitza hazi da: Irina, nire bizitza guztiko laguna eta pelotoiko kidea ama bihurtu da gaur bertan. Harrigarria izan da nola eutsi dion bere haurdunaldiari hainbeste arriskuren artean. Jaioberria, neskata bat da eta Valentina jarri dio izena nire alabaren ohorez. Haurra oso polita da, egia esan. Nik uste bere amaren antza duela. Hemendik aurrera, Irinak babesleku batera joan beharko du haurra zaindu ahal izateko.

Gaur goizean, Valentinaren jaiotza baino pixka bat lehenago, gurea eta beste bi pelotoi elkartu dira udaletxea birkonkistatzeko. Alemán horiek ez dira hain baboak. Udaletxearen aurreko aldean izugarritzko plaza dago, babesik gabea, eta hori denez udaletxera sartzeko bide bakarra, beraien muturren aurretik igaro behar izan dugu. Zaila izan da, baina azkenean denak hil ditugu. Nik hamar akabatu ditut. Dagoeneko alemán mordoak hil dut baina espero dut askoz ere gehiago akabatzeara.

Hura gehiegizkoa zen. Hiltzaile bat! Gauza bat da gerra garaian armadan sartu behar izana beste gauza bat da jendea hiltzen, naziak izan nahiz ez, plazarez jardutea. Hori ez. Zer gertatuko zen orduan, burua galdu eta jendea hiltzen hasten banintzen? Bat batean, ikaragarritzko beldurra sentitu nuen. Baina beldurra zeri? Nire buruari? Besteei min egiteari? Norbaiti esan beharra neukan. Nire barne sentimenduak adierazi behar nituen. "Sergei" pentsatu nuen. Baina, erotzat hartzen baninduen, zer? Pentsamendu zurrumbilo horrekin lo hartu nuen,

nahiz eta ordu pare batean eguzkia aterako zen.

Esnatzerakoan egin nuen lehen gauza Sergeiren bila joatea zen. Bere ohean zegoen berrogeitaka urteko gizon hura panpina bati helduta eta hatz lodia ahoan zuela.

-Sergei, Sergei! Esnatu, loti alaena!-xuxurlatu nion beso batekin sorbalda astintzen nion bitartean.

-Zer da?- galdetu zuen begiak irekiz. -Zerbait esan behar diat. Garrantzitsua duk -aitortu nion.

-Ederki, bota ba.-erantzun zidan ohean eseriz.

-Kontatu nizun ez nekiela ezer niri buruz, baina orain aluzinazio batzuen bidez eta nire egunerokoaren bidez nire iragana asmatzen ari naiz.-adierazi nion.

Zer eguneroko duk hori? .-galdegin zidan interesez. Nik, nire ohe ondoan zegoen egunerokoa erakutsi nion hatzarekin.

-Jarraitu mesedez.-esan zidan. Nik dena kontatu nion: Nire emazte eta alaben heriotza, nire gerra ekintzak,.... Bukatu nuenean aitortu nion:

-Sergei, izugarritzko beldurra dut. Ez dakit zeri, baina beldurra dut. Beldurra noizbait burua galdu eta norbait hiltzeari, nire buruari. Gaur gauean ez dut ia lorik egin.-aitortu nuen. Sergei orduan, esan zidan:

-Nikolai, Nikolai. Zuk sentitzen duzun beldurra ez da gerrari beldurra besterik. Diozu gerta daitekeela zuk burua galdu eta hiltzaile bihurtzea. Baina diario hori idatzi zuena eta zu ez zarete pertsona berdina. Eguneroko horretako pertsona gerrak eta sufimenduak eraldatutako gizona zen, hiltzen zituen naziak zenbatzen bakarrik pentsatzen zuena.-azaldu zidan patxadaz.- Ezjakintasunak eta jakin-minak bultzatutako beldurra pairatu duen gizon zintzoa zara. Ni, hormari begira geratu nintzen pixka batean eta esan nion:

-Arrazoi duzu. Egunkari hori idatzi duena eta ni ez gara pertsona berdina.

-Beraz, utz ezazu eguneroko hori eta ez egin kasurik zure ametsei. Eraman ezazu bizitza normal bat. Zure onerako.-gomendatu zidan. Ni pentsatzen geratu nintzen.

-Ez .-esan nion.-Lehenago esan duzun bezala, jan nahiak eta ezjakintasunak bultzatutako beldurra pairatu dut. Baina ezjakintasunak ez nau berriro ere ustekabeen harrapatuko.

Puntako pilotari gazteak

Poliki poliki, eta herritar eta urteen poderioz Astigarraga pilotarien sorterri bihurtu zaigu. Ibilibide horretan Mundarro Pilota Eskola ereduza lana egiten ari da herriko haur eta gaztetxoekin. Pilotari horien guztien ahalegina eta pilota mailako ibilbidea ekarri dizkizuegu hona.

Pilota Eskolan parte hartzen duten pilotariak izaera, nortasun, heziketa, prestakuntza eta trebetasun handiko gaztetxoak ditugu, gainera, herrian beste jardueretan parte hartzen dutenak eta horren gainetik pilota jokalaria amorratuak. Ahalegin honen guztiaren ispilu Oier Gurutzealde eta Jokin Santxezek azken urteotan egindako lanaren berri zehazten dizuegu ondorengo lerroetan.

OIER Gurutzealde Arka

Jaiotze eguna:
1993/09/07 (15 urte)

Ezaugarriak:
Pilotan eta futbolekin jolasten du. Aurrelaria izan da, baina azken boladan atzelari lanak ere oso ondo betetzen ditu. Langilea, diziplinatua, eta lagun ona, 6 - 7 urtekin pilotan hasitakoa. Emaitzarik hoberenak trinketean lortu ditu, bai banaka zein binaka. Ezkerreko paretean ere ondo moldatzen da. Preparazio fisikoa oso ona du.

Hobetu behar duena:
Ezkerra.
Aurrelari ausartagoa izan errematean.

Emaitzak:
Alebinetan, Gipuzkoako Txapeldunordea A. Ama Ikastolakin. Kadetetan: Gipuzkoako Txapelduna Trinketean, bai banaka zein binaka (Ioritz Otañorekin) eta Ioritzekin ere Euskal Herriko txapelduna.

JOKIN Santxez Mujika

Jaiotze Eguna:
1993/01/18 (16 urte)

Ezaugarriak:
Afizio handia / Langilea. Atzelaria, jotzailea, bi beso onak, indartsua. 6 - 7 urtekin pilotan hasitakoa. Ordu asko pasatzen ditu pilotalekuan. Ezker paretako pilotaria da, ez zaizkio gustatzen beste modalitateak.

Hobetu behar duena:
Preparazio fisikoa. Jotzailea izanda, efektiboagoa da pilota arrimatzen, errebotera pilota guztiak botatzen baino. Kasu pixkat gehiago egin.

Emaitzak:
Alebinetan, Gipuzkoako Txapeldunordea, A. Ama Ikastolakin. Infantiletan, Gipuzkoako Txapeldunordea. Kadetetan: Gipuzkoako Txapelduna 2. mailan. Udaberri Sariko Txapelduna 1^a mailan. (Xabier Barandiaranekin) Euskal Herriko Ligan finalerdia jokatu zuen.

Edari guztien artean herrikoiena, prezio egoki edo merkekoa eta batez ere jende artean, taldean eta giro alaietan hartzen ohi dena. Denetan, jai giro eta alaitasuna gehien errazten duena. Edari soziala erabat.

Sagardoa modan dago, hori nabarmena da eta urteetan zehar sendo dirauena gainera. Gazte, zahar, emakume, gizonezko, kanpotar zein bertakoei atsegin zaiona.

Lehen mailako garrantzia duen gastronomia, turismo eta kultur produktu bihurtu dena. Ez dago produktu parekorik, gastronomiaren inguruan, hainbeste jende mugitzen duenik. Bezero fidelak ditu eta urte batetik bestera, kale egin gabe errepikatzen dutenak.

Nork ez du ezezagunekin hitz egin, dantza edo kantu egin sagardoa bitarteko? Laneko tratuak itxi, ospakizunak eta etsaiak adiskidetzen dituen bitartekaria.

Azken egunetan zenbait egunkari, irrati eta hedabideetan agertutako berri batek oihartzun zabala izan du eta sagardoaren inguruko ezaugarri terapeutikoak goraipatu. Zehazki, berriak haxe esaten zuen: "Asturiasko Hotel Toranzon sagardoterapia lehen aldiz eta eksklusiboki eskaintzen dute, larru azalaren ximur eta osasunarentzako oso ona dela ziurtatuz. Horretarako **sagardoarekin egindako bainuak, masajeak eta garbiketak gomendatzen dituzte.**"

Berriak esaten duenari zehatz-meatz egokituz gero, nobedade baten aurrean gaudela pentsa genezake, baina kazetariak oinarritzkoegi edo sinpleegi den azalpena egiten dute, berritasun hori zertan datzan agertu gabe.

Asturiarrek eta euskaldunok ederki dakigu eta gure arbasoek ere oso ongi zekiten sagardoak dituen ezaugarri terapeutikoei buruz. Sagardoak, lanpostuak sortu eta jende askori ogibi-

dea baliatzeaz aparte, gure herriak ospea izatea eta ezagun izatea ahalbidetu du eta aisialdirako irtenbide aparta erakutsi. Astigarragaren nortasun agiria da.

Zenbat eta zenbat jai ospatzen dira bere inguruan edo bera partaide delarik!!! Zer izango litzateke Santa Ana edo San Isidro eguna sagardorik gabe?

Zenbat parre, algara, kantu, bertso eta dantza! Horrek ez al du larru azaleko ximurrik kentzen?

San Sebastian bezperetatik eta maiatza bitarte, horren ezagunak diren aromaterapia, hidroterapia, talasoterapia, txokolateterapia eta ardoterapiari, gure herriko sagardotegietan sagardoterapia, txuletaterapia eta bakailoterapia gehitzen zaie. Beste herrialdeetan Compostelara, Lourdes-era etab. erromesak biltzen diren bezala, sagardotegietako aldareetako txotx-etara erromeria hasten da, egunerokotasunak eta lanak sortutako estresa sendatzeko mirariaren bila. Estressaren aurkako erremedio homeopatikoa eta naturala, inondik ere.

Asturiasen emandako pausoak, garrantzi handia du, eta beste herrietan Orion talasoterapiarekin, Eltziegion ardoterapiarekin, etab. egin duten bezala Astigarragak ez luke aukera hau galdu behar, horrelako ideia aurrerakoia bereganatzeko. Aurrerapauso izugarria litzateke, erreferentzia modura sendatzeko, eredu horietako bat bertan antolatu eta finkatzea.

Zeozer izango du sagardoak bedeinkatzen dugunean!!!

Gaizka Irigoien Goikoetxea

**Astigarragako
Gaztañaga baserriko
bi anai-arreba
jarri nahi izan ditugu
aurtengoan solasean.
Bata, kazetaria da,
Olatz Arrieta,
EITBko berriemaile
Estatu Batuetan.
New York
hiritik zuzenean
ikusten dugu
maiz telebistan.
Anaia, Bixente Arrieta,
berriz,
sukaldaria da,
ibilbide oparoaren
ostean
goi-mailako sukaldarien
artean dabilena,
besteak beste,
Andoni Luis Adurizekin
batera.**

Bixente Arrieta, sukaldaria

**Anaiak arrebari,
sukaldariak berriemalleari**

Olatz: Nola gogoratzen duzu zure haurtzaroa Astigarragan?

Bixente: Beti kalean geunden eta hau gogoratzerakoan konturatzen naiz denbora ze azkar pasa den eta zahartzen ari garela... je, je. Xexilio Etxekone baserrikoak karretillarekin eguneko esnea nola jaisten zuen oso ondo gogoratzen det eta Roxario Usategieta baserrikoa nola joaten zen barazkiak eramatera bere astotxoarekin, Portutxon lehen zegoen autobusaren geltokian lotzen zuen astoa eta han autobusa hartzen zuen Donostiara plazara joateko. Milagrosa Ama Birjina bat ere eramaten zuten baserriaz baserri eta nere izeba Mertxek kandelagorri bat jartzen zion eta txanpon batzuk botatzen zituen Ama kajatxoan, gero ni eta Markos anaia Ama Birjina hurrengo baserrira eramatera bidaltzen gintuen izebak. Uste dut oraindik Milagrosa eramaten dutela etxetik etxe.

Olatz: Nola hasi zinen sukaldaritzan eta orain sukaldean egoten zara? Nik oso ondo gogoratzen det oso txiki zinela nola ibiltzen zinen sukaldean flanak egiten.

Bixente: Bokazioz sukaldaria naiz baina orain sukaldean aritzeaz gain beste gauza batzuk egiten ditut ostalaritzarekin lotutakoak. Andoni Luis Aduriz sukaldariarekin batera enpresa bat sortu dugu goi mailako sukaldaritzan oinarritua eta talde horretan daude Mugaritz, Guggenheim Bilbao, Kursaal eta Bodegon Alejandro jatetxeak. Gure helburua gastronomiaren bitartez kultura sortzea da, espiritu mugikorra, konformatzen ez dena eta idealista duen enpresa bat da, gazteak izan arren gure taldean sukaldaritzan 10 urteko esperientzia dugun pertsonak gaude.

Olatz: Mugaritz jatetxeak bi Michelin izar ditu eta munduko jatetxerik bikainen zerranda askotan dago.....

Bixente: Mugaritz Andoni Adurizek hasieratik zuzendu duen proiektua da eta munduko toki askotako jendea etortzen da erabat osoa den esperientzia edukitzera, ez bakarrik esperientzia gastronomikoa.

Andonik eta bere taldeak goi sukaldaritzan euren hizkuntza propioa garatu dute. 10 urtez gogorlan egin eta gero orain hasi dira errekonozimendua jasotzen maila guztietan eta oso polita da etxean eta kanpoan ezaguna izatea gastronomiaren munduan.

Olatz: Astigarragakoa izanda sagardoa gustatuko zaizu.....

Bixente: Geroz eta gehiago gustatzen zait. Oso ondo gogoratzen dut Mendiolan sagardoa egiten zutenean etxeraino iristen zitzaigun sagar zuku usaina, Astarbe familiak egiten duen sagardoak oso usain berezia zuen eta dauka oraindik. Sagarrak zanpatu eta astebetara Mendiolara joaten ginen txikitik zizarraren bila, kristalezko txarro batekin joaten ginen, doan ematen ziguten eta egun berean edaten genuen dana, oso gozoa zen, oso gaztetatik daukat sagardoaren oroitzapena eta sagardoa edari zoragarria izateaz gain, sentibera handia duen edaria da niretzat.

"Gure helburua gastronomiaren bitartez kultura sortzea da, espiritu mugikorra, konformatzen ez dena eta idealista duen enpresa bat da"

Olatz: Eta luxuzko jatetxeetan ematen dute sagardoa?

Bixente: Gure jatetxeetan saiatzen naiz honetan laguntzen. Mugaritzen, Kursaal, Alejandro Bodegoian eta Guggenheim Bilbon sagardoa daukagu. Noizean behin sommelier-ak sagardoa nongoa den jakin gabe dastatu egiten dituzte gehien gustatzen zaiguna aukeratzeko, bezeroak gure gomendioa hartzen duenean sagardoa ematen diogu aperitiboetan, edari ezin hobea da usain freskoa duelako eta arina delako eta kanpoko jendeari asko gustatzen zaio. Liburu txiki oso polit bat dago "Sagardoaren hiztegia" izenekoa, sagardoa egiteko orduan erabiltzen diren hitzen hiztegi moduko bat da. Herri batetik bestera hitzak aldatu egiten dira baina esanahia ez, oso interesgarria da, Sagardun Partzuergoak atera du eta Miel Joxe Astarbek eta Urkiri Salaberriak egin dute.

Olatz Arrieta, EITBko berriemailea

Hargorrizko harkaitz honetan egon zen arranoa zelatan

HAURRA GALDU ZENEKO HARRIA

*... "Ume txiki bat ba omen zun
ta garai batian otsuak eta arranoak asko izaten omen zian;
andriak erreka onduan xesto batian umia utzi eta
Urdaburuko mendiyartatik etorri zan arrano bat...
ta umia artu atzaparrekin ta... martxa!"*

Donostiakoek, Hernanikoek eta Urnietakoek zituzten herri-mendiak ziren Urumeako Zilegi-mendiak (Montes Francos gazteleraz). Hitzak adierazten duen moduan, hiru udalerrietako hainbat baserriarrek zuten bertako ondasunak ustiatzeko baimena, egurretarako basoa, belardiak eta iratzeak biltzea esaterako. Astigarragako zenbait baserri ere joaten zela badakigu, berez, eskubiderik ez eduki arren.

Horiez gain jarduera gehiago ere izan dira Zilegi-mendietan, hala nola, artzaintza, meatzegintza eta burdinolak. Artzainak sarobeetan artaldea zaintzen, olagizonak burdinoletan burdina lantzen, ikazkinak basoan txondorak egiten, eta andreak erreketako ur garbietan oihalak garbitzen, Donostiako kaleko aberatsen arropak eta maindireak, bizimodua ateratzen nolabait.

Garai bateko lanbide ugariaren kokagune, hainbat kondaira harrigarriren sorgune ere izan da, nola ez! Urdaburun zakukada bat urre galdu omen zela dio elezahar batek, eta agian, hortik letorke Urreburu izena. Beste batek dio, aldiz, "ontzeko urria" (garai bateko urrezko txanpona) edo urrezko erlojua dagoela han, ardiek aztakaz ateratzeko moduan. Bada harrigarriago bat ere, haurra galdu zeneko harriarena, Hernaniko Lastaolako Txabola baserriko Joxe Oiartzabalen ahotik jasoa: "Ezkonberri batzuk jarri ziran Latxen, gizona basuan aitzen zan, andria berriz auntz kontuan eta errekan erropa garbitzen soson batzuk ateratzeko... Ume txiki bat ba omen zun ta garai batian otsuak eta arranoak asko izaten omen zian; andriak erreka onduan xesto batian umia utzi eta Urdaburuko mendiyartatik etorri zan arrano bat... ta umia artu atzaparrekin ta... martxa!".

Urdaburu mendia, hainbat kondairaren sorgune

Alkatxuain baserriko iturriak haurra galdu zeneko harriaren azpitik jaiotzen den iturburuko ura dario.

Urumea ibaian gora, Ereñotzu pasatu ondoren, Latxera helduko gara. Ursoko aldera hartuz gero berehala aurkituko ditugu Latxazar baserriaren hondakinak. Eta horien erdian, harrizko pilare baten gainean, berriz, Jose Manuel Lujanbio Txirritaren omenezko irudia, bertsolari handiaren sortetxea izan baitzen Latxazar baserri hura. Gertaera honen inguruan honakoa kantatu zuen Txirritak:

Txirrita handiaren omenezko irudia

*Ezkonberri bat mixerablia,
auntz kontura etorriya;
bere aurtxua xestuan salba,
zapi tartian jarriya;
Urdaburutik sartu zitzayon,
tranpan, arrano gorriya;
Oartu gabe eraman tziyon,
ura amaren larriya;
orain argatik deitzen diyogu,
aurra galdu zan arriya!*

Urdaburu mendiaren aurrez aurre, Latxe gainean dago Alkatxuain baserria, eta ipar-ekialdera, baserritik 600-700 metrora, haurra harrapatu zuen arranoak zelatan egoteko erabili zuen hargorritzko harkaitza. Haitz mokraren azpian erreka baten iturburua dago, Alkatxuain baserri aurreko iturrian edan daitekeena, hain zuzen.

JOSU TELLABIDE

ELKARTRUKEA:

ASTIGARRAGA - LLINARS DEL VALLES

BI HERRI, BI NAZIO

Iaz Astigarragako Aiztondo Abesbatzak, Astigar Dantza Taldeak, Musika Eskolako Trikitixa Taldeak eta Txirriskla Txistulari Taldeak Llinars del Vallés-eko herriarekin elkartrukea egin zuten eta oraingoan Bartzelonako Llinars del Vallés herriko musikariak, Giola dantza taldea eta Els Diables taldea Astigarragara bueltan etorri dira.

Martxoaren 13an, ostiral gauean, iritsi ziren eta ongi etorria egin zitzairen. Ongi etorri horretan; trikitixa taldekoekin kalejira eginez ikastolara iritsi ziren. Han bertan, Aiztondo abesbatzak abesti batzuk eskaini zizkien eta jarraian, Astigar Dantza Taldeko partaide batzuek, Aiztondo Abesbatzako partaideekin, arku eta ezpaten bidez, afaltzera sartzeko pasabide bat egin zieten. Mundarro taldekoek prestatu eta zerbitzatu zuten denentzako afaria.

Larunbat goiza oso ondo aprobetxatu zuten, izan ere, goizean goiz gosalduta ostean, sagardoetxera joan ziren eta pixka bat geroago udaletxean harrera egin zitzairen. Eguerdian, berriz, herrian zehar Giola dantza taldeko partaideek, Els Diables taldeak, Astigarragako Musika Eskolako trikitilariak, Astigar dantza taldeak eta Txirriskla txistulari taldeak kalejira egin zuten. Kalejira plazan amaitu zen eta ondoren, dantza emanaldia-ri hasiera eman zitzaion. Emanaldia Astigar dantzako dantzariak ireki zuten, tartean trikitixa taldekoek abesti batzuk eskaini zituzten eta jarraian beraien emanaldiari hasiera eman zitzaion. 50 bikote inguruk bete zuten plaza eta emanaldia bukatu baino lehen, beraien ohitura den bezala, emanaldiko protagonista izaten den bikote bat izendatu zuten. Astigarragan Maite eta Patas izan ziren, beraiek izan baitira truke hau aurrera ateratzeko ezinbestekoak.

Emanaldia bukatu ostean, sagardotegian bazkaria izan zuten eta gauean, Els Diables taldearen ikuskitzari hasiera eman zitzaion. Ikastolatik hasi eta Joseba Barandiaran plazaraino danbor soinuaren laguntzarekin, beraien su ikuskizuna eskaini ziguten desfile bat eginez.

Igandean, agurtzeko ordua iritsi zen eta herriko merkatal etxeek bidaiarako janaria prestatu zieten. Berririo elkar ikusteko asmoa eta gogoia nabarmendu ziren bertan.

Hau dena aurrera ateratzeko lan egin duzuen guztiei eta parte hartu duzuen guztiei MILA ESKER!!

Saioa Murua

Donostiako alde zaharrean jaioa,
 iazko irailan joan zitzaigun,
 berak gehien maite zuen giroan murgildurik.
 Konstituzio plazan, Añorgako Arkaitz
 dantza taldeak eskaini behar
 zuen emanaldiaren prestaketetan zebilela.

1976an ASTIGAR TALDEAREN
 lehen dantza saiorako dei egin genion,
 txistulariei lagun ziezaien. Horrela ezagutu
 genuen Guti atabalaria. Alaia,
 umoretsua, argia, sinpatikoa, langilea
 eta jatorra, beti laguntzeko
 prest zegoen gizona.

Hamaika aldiz etorria da Astigarragara
 bere danborraren laguntzaz,
 txistulariei edota
 dultzaineroei laguntzeko.
 Makina bat
 larrain dantza jo ditu Astigarragan
 bere danborrarekin, hasieran
 Jose Mari Irastorzarekin
 eta ondoren Igor Garmendiarekin
 hirukotea osatuz.
 Hori bai, beti aurrea
 hartzen zigun
 danborra jo behar zuen ala
 ez galdetzen, guk ez genuen
 inoiz deitu beharrik izaten.

Jo behar ez zuenean ere,
 Santio Egunean hemen izaten
 genuen gure arratsaldeko
 saioan, lagun handi
 bat bezala.
 Horrelakoa zen Guti atabalaria.

Honako lerro hauek
 bere omenez idazten
 ditugu eta eskerrak eman
 berarengandik
 jasotako laguntzagatik.

ASTIGAR DANTZA ESKOLA

ALDAPEKO SAGARRAREN musikaren partitura

VARIANTE II

Sagar - a - ren a - dar - a - ren lo - re - a - ren pun - ta - ren
 pun - tan txo - ri - ño - a ze - go - en kan - ta - ri ta
 txi - ru - li - ru - li ta txi - ru - li - ru - li nork
 dan - tza - tu - koo - te - du so - ñu o - ri on - gi, on - gi.

Variante 2.ª. La aprendí de Saturnina Otegi, de Astigarraga (G).

Euskal Herri osoko eskualde askotan modu batera edo bestera oso ezaguna da "Aldapeko sagarraren" kantua, baina, gehiagotan azaltzen da "Sagarraren adarraren" bezala. Abesti polit honen bariante ezberdinak jaso zituen Resurrección Mª de Azkue-k bere bilduman "Cancionero Popular Vasco". 1968. urtean "LA BIBLIOTECA DE LA GRAN ENCICLOPEDIA VASCA" argitalpenean agertu zen bere bigarren edizioa. Kantutegi hau Euskal Herriko lan folkloriko garrantzitsuena eta musika emankortasunaren froga hoberena izan daitekeela esan da. Urte luzeetan eta bazter guztietan bila ibili ondoren lortutako emaitza jaso zuen "Vox populi" izenpean eta Euskal Aldundiek 1912. urtean antolatutako lehiaketa irabazi.

Horietako bariante bat Astigarragako Saturnina Otegi erakutsitakoa da. Denera lau abesti jaso zituen Astigarragan.

Astigar dantza eskolak 2008ko Santio eguneko dantza saioan estreinatu zuen herriko abeslari batzuk abestuaz eta txistuaz lagunduta. Beste zortziko bat ere dantzatu zen "Txotx" izenekoa, Miel Joxe Astarbe eta Pello Urreagarena eta azkenik "Sagardua" izeneko bals-a, Susana Aurkia eta Andoni Arzallusena.

Hauek izan ziren hiru dantzak SAGARRA, SAGARDOA eta sagardoa edaten: TXOTX!!

Astigar dantza eskola

Juan Antonio Gonzalez Varo

“TXONI”

**Arnas berririk ez eman arren
Zure lagunen oroitzek
Puska bana gordeko dizute
Martxan darraiten bihotzek**

Bere lagunak berari, Agin Rezolak idatzitako
bertso hauek eskaini dizkiogu betirako agurtzeko.

**Gure artetik bat-batean
joan zaigun Txoni lagunak
idatzita utzi zizkigun
gaztetako kontu hauek
garai hartako bizitza dakarkigute burura.**

LA REALIDAD HECHA SUEÑO

“Hemos quedado en la fuente del marqués para ir a comer a los tres depósitos. En frente de Kako suele aparcar un camión de refrescos. Con coger los justos nos vale. Después nos dirigimos al cementerio. Por el camino vamos preparando la ensalada, de esta huerta cogemos lechugas, de la otra tomates, a la otra le quitamos alguna cebolla e incluso hay alguno que le gustan los pepinos. Que no se quejen que el aceite, vinagre y sal lo ponemos nosotros. Nos queda lejos, pero con tanta parada, llegamos justo para preparar la comida y jugar un partido.

A la vuelta, que serán sobre la seis y media o siete, tenemos una bilera de fiestas. Seguramente mañana habrá que empezar a pedir dinero por las fábricas, para hacer el programa. El presupuesto de unas fiestas como las de Astigarraga, suponen más o menos como 500.000 pesetas y Donosti no suelta más que 150.000 pts. Nos queda menos de un mes y todavía nos faltan por concretar dos actuaciones. La semana que viene habrá que ir por las casas a pedir dinero para fiestas. No importa que cara nos pongan porque si no no llegamos.

Ya hemos conseguido el local para montar el bar para fiestas. Yo solo me voy a apuntar en los turnos de la tarde, porque tengo que estar en la preparación de la degustación de sidra, que es después de la gau-pasa. Esperamos sacar bastante este año, para poder ir pagando el local del Astigar.

Día 23 de julio. Después de cenar nos hemos juntado la cuadrilla para montar un poco de marchilla en la verbena. A mí como siempre se me ha hecho de día cuando me he ido a dormir.

Hoy he tenido un sueño, donde las fiestas ya estaban preparadas, no había que pedir ni un duro para conseguir la actuación que quisieras. Y a las ocho y media de la mañana llegaban unos empleados de la limpieza y el pueblo quedaba como si no hubiera pasado nada. Menos mal que los sueños no tienen tiempo y cuando me ha apetecido he vuelto a la realidad.

El año que viene las fiestas las seguiremos montando los mismos, porque recordando mis sueños, me ha dado miedo lo que a los futuros jóvenes les puede pasar.

Si te comen tu imaginación, su postre será tu desintegración ”

Astigarragatar bat

URTEKO HERRI BIZITZAZ

URUMEA IBAIARI IRTENBIDEA ESKATUZ

500 pertsonatik gora bildu ziren uholdeak direla eta erakundeei irtenbideak eskatzeko. Manifestazioan parte hartu zuten Hernani, Ergobia, Astigarraga, Martutene, Txomin eta Loiolako kaltetuek eta beraiekin bat egin zutenek.

KORRIKA 2009

Astigarragan berriro ikusi dugu parte-hartze ugaria, ume, gazte eta ez hain gazteak ikusi baikekituen korrika eta beste jende asko ere animoak ematen Korrika 2009 gure herria zeharkatzean.

HONEK GKEak 20. URTEURRENA BETE DU

HONEK 1989. urtetik hona, Ertamerikako zenbait gunetan jasaten duten egoera larriari aurre egiteko proiektu komunitarioak gauzatzen ari da, elkartasunaren munduan.

BEHAKETA ASTRONOMIKOA SANTIO MENDITIK

Aranzadi Zientzia Elkarteak ilargia eta izarrak ikusteko eta ezagutzeko aukera paregabea ari zaigu eskaintzen astigarragararroi. Behaketak hilaren azkeneko larunbatean egin ohi dira, ermitaren inguruan, iluntzean.

JOXEAN SALABERRIA GOGORATUZ

Gugandik agurtu gabe abiatu zara hemendik, Pilota eskolakoak gaude sinistu ezinik. Gozatu ezazu gain eder horietatik, betirako gure oroimenean.

ALBERTO ERREALEKO ENTRENATZAILEA

Alberto Iturralde astigarragararra Errealeko bigarren entrenatzailea izango dugu datorren denboraldian. Ea bultzadaxo bat ematen diegun gure mutilei lehenengo mailara itzultzeko!!!

k u t x a

Ergobia pasealekua, 3 ASTIGARRAGA - Tel. 943 33 11 40
e-mail: masterargi@euskalnet.net

SE
REPARAN
TODAS LAS
MARCAS

Ezagutu gure
sukaldeak!!!

HORMIGOIZKO ESTRUKTURAK
Estructuras de hormigon armado
URBANIZAZIO ETA ZOLADURAK
Urbanizaciones y pavimentaciones
SANEAMENDU ETA UR HORNIDURAK
Saneamientos y abastecimientos de agua
IGELTSUGINTZA Albañilería

Paseo Txalaka, 4 - Barrio Ergobia
Telf. 943 55 06 99 / Fax 943 - 55 33 62
e-mail: ceyma@euskalnet.net
20115 ASTIGARRAGA - (Gipuzkoa)

Tximela^{SA}

www.tximela.com

FRUTERIA ALICIA

C/Pelotari, 9
20115 ASTIGARRAGA

Tel. 943 330 979

Encargos por Teléfono

Salón de Belleza

Ana

Kale Nagusia, 33 beheko • Tel.: 943 33 12 38 • ASTIGARRAGA

A N E

OPTIKA

Ana Perez Telletxea
Ramon Unzueta

Tel. Fax: 943 336 187

Kale Nagusia, 9 • 20115 • ASTIGARRAGA

LIBRERIA

Anuska

M.ª JESUS BASTARRICA GAMBOA
D.N.I. 14 164 116

Mayor nº 62
(943) 55 31 97

20.115
ASTIGARRAGA

HARATEGIA

ARTOARENE

URDAITEGIA

Martín Urteola Armandotz
Tel. 943.33.22.15

Pelotari kalea, 21 beheko • 20115 Astigarraga

ASTEASUINZARRA

Abokatuak

M.ª Asun Asteasuinzarra Egüés

943.573.467 / 691.366.735

Estética Begoña

Solarium

Calzada de Galtzaur, 23, trasera
Tel. 943 33 32 20
Astigarraga

GNOMOS

LIBRERÍA • LIBRERIA • PAPELERIA

- Material escolar y de oficina
- Fotocopias y encuadernación
- Regalos
- Recargas de móvil
- Lurraldebus

PRENSA • REVISTAS • GRAN SURTIDO EN ARTÍCULOS DE REGALO

Pelotari kalea, 7 • Tel./Fax: 943 55 38 05 • ASTIGARRAGA

astigarraga

CONSULTORES

Auspero, 7 bajo • 20115 Astigarraga
Tel. 943 555 555 • Fax. 943 553 356
www.astigarragaconsultores.com

KORO

Gizonezkoen leopaindegia
Peluqueria caballero

Nagusia, 5 • Astigarraga
Telefonoa: 943 336 962

astiko

Merkatarien Elkartea
Asociación de Comerciantes
ASTIGARRAGA

mamen

janari denda

Kale nagusia, 20 • Astigarraga • 943.55.12.93

MAPFRE

Joseba Martinez de Eulate
Delegado Astigarraga
Nº registro 68.827

C/ Tomás Alba, 13
20115 Astigarraga Guipúzcoa
Tel. +34 943 33 60 93
Mov. +34 687 522 766
Fax. +34 943 33 42 97
josebam@mapfre.com

LILURA ESTETIKA

Eduene Arrieta

Tratamientos
Faciales y Corporales

Solarium - Depilación - Maquillaje
Permanente y Tinte de Pestañas
Manicuras - Pedicuras

Errakabxo 3, Astigarraga
943 33 27 59

Merke Azoka

Multiprecio

limpieza • bazar • juguete • textil
herramienta • regalo • papeleria
bisuteria • bolos • velos • decoración
flores • navidad...

Nagusia, 33 beheko • Telefonoa: 943 33 24 00 • astigarraga

OGI BERRI

OKINDEGIA

Itziar
Malaxechevarria
Bilbao

Kale Nagusia, 5
20115 Astigarraga
Tel. 943.336.790

OGI BERRI

OKINDEGIA

Rosa Morla Luengo

Kale Nagusia, 29
20115 ASTIGARRAGA
Tel.: 943 554 104
Móvil: 618 269 314

Pastain
argazkiak

IRUDI ZERBITZUAK

Kale Nagusia, 33 • ASTIGARRAGA
943.332.066
photos@pastain.es | kulmet.net

Clínica Dental
ASTIGARRAGA
Hortz Klinika

Maidor de los Rios
Odontólogo
Kale Nagusia Zentroa 823

Rafa Garaiakobrea
Mediku-Odontólogo
Kale Nagusia Zentroa 415

Pelotari 17 beheko
Tel. 943 33 00 89
Astigarraga

peluqueria
YOSS
ileapaindegia

Donosti Ibilbidea, 11 bajo 2 • 20115 Astigarraga
Tel. 943 334 388